

Teija Karvonen

LASTENSUOJELUN ASIAKKUUDEN VAIKUTUS LUOTTA- MUSSUHTEIDEN RAKENTUMISEEN AIKUISIÄLLÄ

Opinnäytetyö

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

2021

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi (AMK)
Tekijä/Tekijät	Teija Karvonen
Työn nimi	Lastensuojelun asiakkuuden vaikutus luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä
Toimeksiantaja	Xamk, Maija Vihervirta
Vuosi	Lokakuu 2021
Sivut	51 sivua, 3 liitesivua
Työn ohjaaja	Maija Vihervirta

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia lastensuojelun asiakkuuden vaikutusta luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä. Opinnäytetyössä tutkimuksen pääkysymyksenä on, miten lastensuojelun asiakkuus on vaikuttanut henkilön luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä. Tutkimuksen pääkysymykseen pohjautuvia alakysymyksissä kartoitetaan tekijöitä, jotka ovat lastensuojelun asiakkuuden aikana vaikuttaneet myönteisesti aikuisiän luottamussuhteiden rakentumiseen sekä tekijöitä, jotka ovat lastensuojelun asiakkuuden aikana vaikuttaneet kielteisesti aikuisiän luottamussuhteiden rakentumiseen. Alakysymykset ovat merkittäviä pääkysymykseen viitaten, sillä tutkimustehtävää ei ole rajattu vain joko myönteisten tai kielteisten asioiden vaikuttavuuteen. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu ja opinnäytetyön aiheen eli lastensuojelun opettaja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyössä kuvataan haastateltavien henkilöiden näkemyksiä ja kokemuksia tutkimuskysymykseen liittyen.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa siitä, millaisia erilaisia vaikutuksia lastensuojelun asiakkuudella on luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä sekä mitkä asiat vaikuttavat joko myönteisesti tai kielteisesti vaikutuksiin. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää hyödyntäen. Menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastattelun teemat rakentuivat tutkimusongelman ja aiheen ympärille. Tutkimuksessa haastateltiin neljää eri ikäistä aikuista, joilla on taustallaan erimittaisia lastensuojelun asiakkuuksia. Aineisto nauhoitettiin ja analysoitiin käyttäen menetelmänä teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.

Tutkimustulokset osoittivat, että lastensuojelun asiakkuus on persoonasta huolimatta muokannut haastateltavat henkilöt sellaisiksi ihmisiksi kuin he tänä päivänä ovat. Osalle henkilöistä lastensuojelun kokemus on vaikuttanut luottamussuhteiden rakentumisen taustalla hylkäämisen pelkona, epävarmuutena tai huolena siitä, että joutuu pettymään ihmisiin. Toisaalta tutkimustulosten mukaan parisuhteeseen lastensuojelun asiakkuus ei ole aiheuttanut luottamuspulaa. Tutkimustuloksista käy ilmi, että aikuisiän luottamussuhteiden rakentumiseen vaikuttivat lastensuojelun asiakkuuden aikana muun muassa muodostetut luottamussuhteet, kuulluksi ja huomatuksi tuleminen, henkilöstön ammattitaito sekä käytetyt rajoitustoimenpiteet ja epätasa-arvoisuus asiakkaiden kesken.

Asiasanat: lastensuojelu, vaikuttavuus, luottamussuhde

Degree	Bachelor of Social Services
Author (authors)	Teija Karvonen
Thesis title	The effect of the customership of the child protection for the basing of trust relationships in the adulthood
Commissioned by	Xamk, Maija Vihervirta
Time	October 2021
Page	51 pages, 3 pages of appendices
Supervisor	Maija Vihervirta

ABSTRACT

The purpose of this bachelor's thesis was to study the effect of the customership of child protection services on the formation of trust relationships in adulthood. In this bachelor's thesis the main research question is how the customership of child protection services has affected the formation of an individual's trust relationships in adulthood. The subquestions which are derived from the main question of the study are what factors have affected positively the formation of trust relationships during the customership of child protection services and what factors have had a negative effect on the formation of trust relationships in adulthood. The field questions are significant in relation to the main question because the objective of the study has not been limited only to the effectiveness of either positive or negative factors. The bachelor's thesis is commissioned by Xamk and by the teacher of the subject of the dissertation, i.e. child protection, from Xamk. The bachelor's thesis shows the views and experiences of the individuals interviewed in connection with the research questions.

The objective of the bachelor's thesis was to produce information about what kind of different effects the customership of child protection services has on the formation of trust relationships in adulthood and what factors have either a positive or a negative effect. The study is qualitative and a theme interview was used as a method. The themes of the interview were built around the research problem and the subject. In this study, four adults who have been customers of child protection services for different lengths of time were interviewed. The material was recorded and analysed using theory based content analysis as a method.

The research results showed that despite the individual's personality, the customership of child protection services had an effect on what kind of a person he/she is today. To some of the individuals, the experience of being in the child protection services has had a background effect on the formation of trust relationships as a fear of rejection, uncertainty and worry that one will eventually be disappointed in people. On the other hand, the research results show that the customership of child protection services has not caused a lack of trust in intimate relationships. The research results also show that the trust relationships formed while being a customer of the child protection services, being seen and heard, the professionalism of the staff, the restriction measures used and inequality among the customers affected the formation of trust relationships in adulthood.

Keywords: child welfare, effectiveness, trust relationship

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	LASTENSUOJELU.....	7
2.1	Lastensuojelun avohuolto	9
2.2	Lapsen kiireellinen sijoitus	10
2.3	Huostaanotto	11
2.4	Sijaishuolto ja sijaishuollossa käytettävät rajoitustoimenpiteet.....	12
3	VAIKUTTAVUUS.....	14
4	LUOTTAMUSSUHDE.....	16
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	19
5.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite.....	19
5.2	Tutkimusmetodologia ja opinnäytetyöprosessin kulku	20
5.3	Haastateltavat henkilöt.....	21
5.4	Aineiston keruu ja analysointi	21
6	TUTKIMUSTULOKSET	23
6.1	Lastensuojelun asiakkuuden vaikutukset luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä	23
6.1.1	Lastensuojelun kokemuksen vaikutukset itsensä ja läheisten mielestä.....	23
6.1.2	Epävarmuus ja pelko luottamuksen rakentamisen taustalla.....	24
6.1.3	Luottamuksen rakentuminen ihmissuhteissa.....	25
6.1.4	Luottamussuhteen rakentuminen työelämän ihmissuhteissa	25
6.1.5	Ihmistuntemuksen kehittyminen ja muut lastensuojelun kokemuksen aikana opitut tärkeät asiat	26
6.1.6	Luottamuspula ihmissuhteissa.....	27
6.1.7	Erot luottamuksen tasossa kumppanin ja ystävän välillä	29
6.1.8	Oma persoona luottamussuhteissa.....	30
6.2	Lastensuojelun kokemuksen myönteiset tekijät luottamussuhteiden rakentumisessa aikuisiällä	31

6.2.1	Luottamussuhteen muodostaminen sekä ymmärretyksi että kuulluksi tuleminen	31
6.2.2	Lastensuojeluyksikön toiminta ja henkilöstö.....	32
6.3	Lastensuojelun kokemuksen kielteiset tekijät luottamussuhteiden rakentumisessa aikuisiällä	32
6.3.1	Sosiaalityöntekijöiden työote ja lapsen edun mukaisuuden puuttuminen.....	33
6.3.2	Lastensuojelun sijoituksen aikana käytetyt rajoitustoimenpiteet.....	33
6.3.3	Eriarvoisuus lastensuojelun asiakkaiden kesken.....	34
6.3.4	Ymmärryksen, tuen sekä ohjauksen riittämättömyys	35
6.3.5	Omassa ajattelussa tapahtuneet huonot muutokset.....	35
6.3.6	Asioita, joita muistelee pahalla.....	36
6.3.7	Mitä olisi voinut tehdä toisin?	37
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	38
8	POHDINTA.....	41
8.1	Luotettavuus ja eettisyys	43
8.2	Tutkimuksen hyödyntäminen.....	44
	LÄHTEET.....	46

LIITTEET

- Liite 1. Tutkittavien informointilomake
- Liite 2. Tutkittavien suostumuslomake
- Liite 3. Haastattelulomakerunko

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan lastensuojelun asiakkuuden vaikutusta luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä. Aihe on tärkeä, koska lastensuojelun asiakkuus koskettaa monia joko omien kokemusten tai tunteman ihmisen, kuten puolison, kokemusten kautta. Opinnäytetyön tulosta voidaan hyödyntää laajasti, mutta erityisesti uskon valmiista lopputuloksesta olevan apua ja tukea niille, joilla on joko itsellään takana lastensuojelun asiakkuus, on tällä hetkellä lastensuojelun asiakas tai on lastensuojelun asiakkaana olleen ja/tai tällä hetkellä olevan läheinen, kuten ystävä, vanhempi tai kumppani. Parhaimmillaan opinnäytetyön tulosten avulla voidaan lisätä edellä mainittujen henkilöiden ymmärrystä joko heistä itsestään tai läheisen kokemuksista sekä tunnetta siitä, etteivät he ole kokemuksiansa kanssa yksin. Opinnäytetyössä syntyviä tutkimustuloksia voidaan hyödyntää asiakastyössä esimerkiksi lastensuojelussa ja aikuissosiaalityössä.

Opinnäytetyön työelämäkumppani on Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu ja opinnäytetyön aiheen eli lastensuojelun opettaja Maija Vihervirta. Opinnäytetyön tutkimustuloksia voidaan hyödyntää Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun sosionomiopintojen lastensuojelun opintojaksolla. Tutkimustulosten avulla voidaan havainnollistaa sosionomiopiskelijoille, millaisia vaikutuksia lastensuojelun asiakkuudella voi olla aikuisiän luottamussuhteiden rakentamisessa ja mitkä positiiviset ja negatiiviset tekijät lastensuojelun asiakkuuden aikana voivat vaikuttaa henkilön tulevaisuuden luottamussuhteisiin.

Tämän opinnäytetyön pääkäsitteinä ovat lastensuojelu, vaikuttavuus ja luottamussuhde. Tutkimuksen lähtökohtana toimii oman lastensuojelun työkokemuksen kautta esiin noussut ajatus siitä, kuinka vähän tietoa ja etenkin jaettuja kokemuksia lastensuojelun asiakkuuden kokemuksista on saatavilla. Mielestäni ymmärrystä siitä, miten lastensuojelun asiakkuus on vaikuttanut tai tulee vaikuttamaan henkilön elämään, tulisi ehdottomasti lisätä lastensuojelun asiakkaiden ja työntekijöiden keskuudessa.

Lähtöolettamuksena minulla on, että tulen opinnäytetyössäni tuottamaan lopputuloksena laajasti tietoa siitä, millaisia kokemuksia lastensuojelun asiakkaiden vaikutuksista erilaisilla ihmisillä ilmenee ja miten heidän kokemuksensa eroavat toisistaan.

2 LASTENSUOJELU

Suomessa jokaisella lapsella on oikeus erityiseen suojeluun ja tilanteessa, jossa lapsen vanhemmat tai huoltajat eivät jonkin syyn takia pysty huolehtimaan lapsen hyvinvoinnista, on yhteiskunnalla velvollisuus suojella lasta ja puuttua perheen tilanteeseen (Pulkkinen 2011, 3). Tarpeen vaatiessa lapsesta voi tehdä lastensuojeluilmoituksen. Lastensuojeluilmoitus tai pyyntö lastensuojelutarpeen arvioinnista tulee ilmi sosiaalityöntekijälle tai muulle lastensuojelun työntekijälle, jonka jälkeen arvioidaan kiireellisen tuen tarve. Sosiaalityöntekijällä on vastuu tehdä päätös mahdollisesta lastensuojelutarpeen selvittämisestä.

Lastensuojelua ohjaa keskeisesti lastensuojelulaki. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelua on sekä lapsi- että perhekohtainen lastensuojelu, joita toteutetaan laatimalla asiakassuunnitelma sekä avohuollon tukitoimilla, kiireellisellä sijoituksella, huostaanotolla sekä näihin liittyvillä sijais- ja jälkihuollon palveluilla. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.) Keskeisimmät lastensuojelun toimijat ovat sosiaalityöntekijät ja sosiaalialaohjaajat (Pulkkinen 2011, 4).

Yleisimpiä lastensuojelun asiakkuuteen johtavia tekijöitä ovat muun muassa haitalliset perheolosuhteet, haasteet koulunkäynnissä, sosiaalinen tai psyykinen oireilu, väkivaltaisuus, päihdeoireilu tai päihderiippuvuus sekä vanhempien mielenterveyden haasteet tai päihderiippuvuus. Usein asiakkuuteen johtavia tekijöitä on monia. Reinikaisen (2009, 30) tutkimuksessa yleisin syy nuorisokotiin johtaneeseen sijoitukseen on ollut heihin kohdistuva väkivaltaisuus. Muita syitä sijoitukselle olivat oma käytös, kriisiytynyt kotitilanne, olosuhteet ja kesken jääneen tai aloittamattoman ammattitutkinnon suorittaminen.

Lastensuojelutyön tulee perustua näyttöön pohjautuvaan tutkimukseen sekä ymmärrykseen parhaista käytännöistä esimerkiksi lähestymistapojen ja väliintulojen muodostamista tuloksista. Käytännön lastensuojelutyössä tulee huomioida myös ihmisoikeusperiaatteet. (Bernstein 2016, 24.) Lastensuojelun avulla pyritään ehkäisemään lapsen ja perheen jo olemassa olevia ongelmia sekä puuttua muihin haasteisiin jo varhaisessa vaiheessa. Lastensuojelussa voidaan käyttää vain niitä tukitoimia, jotka ovat lapsen edun kannalta tarpeen ja perusteltuja. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Lastensuojelussa jokaiselle lapselle nimetään omaohjaaja, joka on vastuussa lapsen asioista (Reinikainen 2009, 56–57). Yksiköstä riippuen omaohjaajalla on lapsen kanssa vähintään viikoittain erikseen sovittu keskustelu-aika lapsen asioihin liittyen ja sen lisäksi omaohjaaja hoitaa muun muassa lapsen lääkäriaikojen ja kotilomien kyytien varaukset, viikoittaisen yhteydenpidon lapsen vanhempiin ja lapsen koulunkäyntiin liittyvät asiat. Omaohjaaja myös osallistuu lasta koskeviin palavereihin. Ennen kaikkea omaohjaajan tulee tukea, auttaa ja kuunnella lasta sekä olla lapselle turvallinen aikuinen.

Lastensuojelun keskeiset periaatteet, jotka tulee huomioida eri toimenpiteissä ja ratkaisuissa, ovat turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, mahdollisuus saada ymmärrystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaista valvontaa ja huolenpitoa, taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus, turvallinen kasvuympäristö ja ruumiillinen sekä henkinen koskemattomuus, itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen, mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omissa asioissaan sekä kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioiminen. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Lastensuojelussa merkittävää on lapsen edun mukaisuus niin tehtävissä päätöksissä kuin ratkaisuissa. Lapsen edun mukaisuutta on esimerkiksi se, että lapsen oma mielipide selvitetään ja huomioidaan sekä hänen näkemyksiään kuullaan häntä koskevissa asioissa. Myös päätösten vaikutuksen arviointi suhteessa lapsen kasvuun ja kehitykseen on osa lapsen edun mukaisuuden toteuttamista. Tilanteissa, joissa lapsen oma mielipide ratkaisusta tai päätöksestä on eri kuin esimerkiksi sosiaalityöntekijän, tulee sosiaalityöntekijän siitä

huolimatta ratkaistava asia lapsen etu huomioiden, mutta hänen parhaaksi arvioimalla ja perustellulla tavalla. (Räty 2004, 98–99.)

2.1 Lastensuojelun avohuolto

Tukimuotona lastensuojelun avohuoltoa toteutetaan silloin, kun perhe tarvitsee tukea lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi. Avohuollon tuella pyritään ennaltaehkäisyyn sekä varhaiseen puuttumiseen ja tukemiseen. Avohuolto on pääosin vapaaehtoista ja tuesta on mahdollista kieltäytyä. (Jauhiainen 2013, 7.) Avohuollon tukitoimilla voidaan esimerkiksi auttaa sekä perhettä että lasta koulunkäyntiongelmassa, rajattomuudessa, mielenterveyden haasteissa tai päihdeongelmassa (Penninkangas 2012, 71).

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) mukaan, mikäli sosiaalityöntekijä on todennut lastensuojelun tarpeen, on avohuollon tukitoimet järjestettävä samantien. Avohuollossa laaditaan aina asiakassuunnitelma ja avohuoltoa toteutetaan yhteistyössä perheen tai muiden lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden kanssa ja tavoitteena on lapsen kehityksen tukeminen sekä vanhempien kasvatuskyvyn ja kasvatusmahdollisuuksien vahvistaminen. Perheen palveluja toteutettaessa on huomioitava asiakassuunnitelma ja pyrkiä saavuttamaan siinä asetetut tavoitteet (Jauhiainen 2013, 9).

Asiakassuunnitelmassa on voitu määrittää avohuollon tukitoimina esimerkiksi tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteiden selvittämiseen, taloudellista ja muuta tukea muun muassa lapsen koulunkäyntiin, ammatin tai asunnon hankintaan, harrastuksiin tai läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen, kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja, tehostettua perhetyötä tai perhekuntoutusta sekä muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia. Perheelle voidaan järjestää myös muita sosiaalipalveluja, kuten kotipalvelua, vertaisryhmätoimintaa, tukihenkilö tai -perhe tai päivähoito. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.) Lapsi voidaan myös sijoittaa kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena, mikäli lapsi ja huoltajat ymmärtävät ja hyväksyvät sijoituksen (Ihalainen & Kettunen 2016, 114).

Lastensuojelun avohuollon tukitoimien riittävyttä on arvioitu paljon. Penninkankaan (2012, 65) tutkimuksen mukaan suuri osa asiakkaista mieltivät, että

avohuollon tukitoimilla oli ollut merkittävä parantava vaikutus henkilön elämänhallintaan, koulumenestykseen ja ihmissuhteisiin. Tarpeen vaatiessa lapselle oli järjestetty psykiatrinen hoitokontakti tukemaan psyykkisten sairauksien hallintaa. Asiakkaat myös näkivät oman motivaation vaikuttaneen muutokseen. Toisaalta osalle asiakkaista avohuollon tukitoimilla oli ollut sekä hyvä että huono vaikutus elämäntilanteeseen. Huonoihin vaikutuksiin oli vaikuttanut muun muassa epäsosiaalinen kaveripiiri ja oman motivaation puuttuminen.

2.2 Lapsen kiireellinen sijoitus

Lapselle tulee järjestää tarvitsemansa hoito ja huolto, jos lapsi on välittömässä vaarassa esimerkiksi väkivallan, lapsen oman käytöksen tai heitteillejätön takia (Ihalainen & Kettunen 2016, 116). Lapsi voi olla kiireellisesti sijoitettuna enintään 30 päivää, mutta sijoitus voi jatkua, jos lapsen huostaanottoa koskeva päätös tai hakemus on laadittu. Lapsen kiireellistä sijoitusta suunniteltaessa tulee kuulla lapsen ja hänen huoltajiensa mielipiteet ja varmistaa heidän ymmärrys asiasta. Tilanteissa, joissa kuuleminen ja mielipiteen selvittäminen vaarantavat lapsen terveyden, kehityksen tai turvallisuuden, voidaan kuuleminen ja mielipiteen selvittäminen jättää suorittamatta. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Vähäsen (2015, 66-68) tutkimuksessa kiireellisen sijoituksen syitä ja muutostarpeita ovat olleet perheen äkillisesti muuttunut tilanne, huoltajan vähäiset voimavarat, lapsen käytöksen rajattomuus, pitkään jatkunut lastensuojelullinen huoli lapsesta, lapsen psyykkinen oireilu sekä väkivaltainen käytös. Työskentelyn tavoitteita ovat olleet lapsen hyvinvoinnin tukeminen äkillisessä tilanteessa, huonon kehityksen pysäyttäminen ja tilanteen rauhoittaminen sekä jatkohoidon ja huostaanoton tarpeellisuuden arviointi.

Mikäli kiireellinen sijoitus päätetään ensimmäisten 30 päivän aikana, syinä voivat esimerkiksi olla sijoituksen syyn poistuminen, jolloin tarvetta sijoituksen jatkamiselle ei ole tai kiireellisen sijoituksen jatkopäätöstä ei ole tehty. Useimmiten sijoituksen syyn poistuminen viittaa huoltajan äkillisesti vaihtuneen elämäntilanteen tasaantumiseen. Sijoituksen jatkopäätöksen tekemättä jättäminen puolestaan viittaa usein nuoreen, jonka tilanne on rauhoittunut sijoituksen aikana. (Vähänen 2015, 51.)

Osa kiireellisistä sijoituksista muutetaan 30 päivän kuluttua avohuollon sijoitukseksi. Joitakin kiireellisiä sijoituksia jatketaan jatkopäätöksellä, kun valmiisteilla on huostaanotto. Kuitenkaan aina valmiisteilla olevat huostaanotot eivät johda huostaanottoon esimerkiksi silloin, kun perheen tilanne tasapainottuu sijoituksen aikana. Usein kiireellisen sijoituksen jälkeen perheessä joko jatketaan tai aloitetaan tukimuotona perhetyötä. (Vähänen 2015, 51.)

2.3 Huostaanotto

Huostaanotettujen lasten ja perheiden kokemuksia on monia. Toiselle huostaanotto on ollut pelastus, joka on muun muassa tuonut elämään välittävän aikuisen, tukea ja huolenpitoa (Valto 2014). Toiselle huostaanotto on ollut ikävä kokemus, mikä on pahimmillaan särkenyt sekä lapsen että perheen. Huostaanottoon on voinut liittyä esimerkiksi väkivaltaa, ristiriitaisuutta ja epäietoisuutta. Myös huoltajien ja lastensuojelun työntekijöiden eriävät näkemykset ja mielipiteet voivat uuvuttaa lapsen sekä perheen (Syvälä 2013, 263).

Lapsen huostaanoton edellytyksinä ovat lapsen kasvuolosuhteista tai omasta käyttäytymisestä johtuva peruste, avohuollon tukitoimien riittämättömyys ja lapsen edun mukaisuus. Yleisimmin päätöksen huostaanotosta tekee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Kuten lapsen kiireellisessä sijoituksessa myös lapsen huostaanotossa tulee kuulla lasta ja hänen huoltajiaan ja selvittää heidän ymmärrys ja mielipiteet päätökseen. Kuulematta jättäminen on mahdollista, jos se on esimerkiksi lapsen ja huoltajan välisen kommunikaation puuttumisen vuoksi perusteltua tai jos se on lapsen edun mukaista. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) mukaan huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi voidaan sosiaalihuollon toimesta päättää lapsen sijoituspaikasta, hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta sekä näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta. Huostaanotto on voimassa toistaiseksi ja sen aikana vanhemmat voivat sopia lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityönteki-

jän on arvioitava huostaanoton jatkamisen edellytykset aina asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä, lapsen tai huoltajan hakiessa huostaanoton lopettamista tai kun se muuten osoittautuu tarpeelliseksi.

Huostaanottoprosessin vaiheet ja asian eteneminen tulee olla lapsella ja huoltajilla ajantasaisesti tiedossa, jotta lapsi tai huoltajat voivat tuoda ilmi omia ajatuksiaan ja selvityksiään prosessiin liittyen (Räty 2004, 97–98). Prosessin laadun arvioinnissa seurataan lapsen edun kriteerien ja subjektiivisen kokemuksen toteutumista sekä prosessin laillisuutta. Lapsen edun kriteerien mukaan huostaanoton tulisi tarjota lapselle turvallinen ja virikkeellinen kasvuympäristö sekä turvata lapsen tasapainoinen kehitys paremmin kuin muilla tukitoimilla. Subjektiivinen kokemus kuvaa sitä, onko huostaanotto prosessi ollut lapsen, perheen ja lastensuojelun työntekijöiden mielestä onnistunut. (Laaksonen 2004, 259–260.)

Huostaanotossa lapsen huoltajien vastuu lapsen huollosta siirtyy pois siltä osin, kuin se on lapsen edun mukaista (Ihalainen & Kettunen 2016, 116). Sijaishuollossa ohjaajien tehtävänä on tukea lapsen yhteydenpitoa vanhempiinsa, mikäli se on lapsen edun mukaista eikä yhteydenpidosta aiheudu vaaraa lapselle.

2.4 Sijaishuolto ja sijaishuollossa käytettävät rajoitustoimenpiteet

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) mukaan lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai muulla määräyksellä sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää esimerkiksi perhe- tai laitoshuoltona tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsi voidaan myös sijoittaa väliaikaisesti enintään puoleksi vuodeksi myös toiselle lapsen vanhemmalle tai huoltajalle, mikäli suunnitteilla on lapsen kotiin palaaminen sijoituksen jälkeen tai, kun sijoitus on muutoin perusteltua lapsen edun kannalta.

Sijaishuollon on tarkoitus toimia arjen mahdollistajana sekä tukea lasta ihmissuhteiden rakentumisessa ja ylläpitämisessä (Pösö 2004, 207). Sijaishuolto paikan valinnassa tulee huomioida huostaanoton perusteet, lapsen tarpeet, lapsen sisarusuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitäminen

sekä hoidon jatkuvuus. Mahdollisuuksien mukaan myös lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta tulee ottaa huomioon. Laitoshuoltoa järjestetään vain, jos muut riittävät tukitoimet perhehoidossa eivät ole riittäviä. Yhteistyö lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän, sijaishuoltoon sijoitetun lapsen ja hänen vanhempansa sekä sijaishuoltopaikan työntekijän välillä tulee olla sujuvaa ja luottamuksellista lapsen hoidon turvaamiseksi. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Sijaishuoltoon ja sen toteuttamiseen liittyy myös monia jännitteitä. Esimerkiksi sijaishuollon työntekijöiden ja lasten välisiä vuorovaikutussuhteista on arvioitu ovatko ne tarvittavan pysyviä ja jatkuvia. Myös arjen mahdollistamisen riittävyyttä sijaishuollossa on arvioitu, sillä sijaishuollon tarkoituksena on myös kuntouttaa ja kasvattaa. Sijaishuollon toteuttaminen vaatii ennen kaikkea työntekijöiden aitoa soveltuvuutta työhön. (Pösö 2004, 207–208.)

Sijaishuollossa lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää kiireellisesti sijoitettujen ja huostaanotettujen lastensuojelun asiakkaiden kanssa, mutta ei avohuollon tukitoimena sijoitettujen lasten kanssa. Lapsen kohdistuvia rajoitustoimenpiteitä käytettäessä puututaan lapsen itsemääräämisoikeuteen sekä perus- ja ihmisoikeuksiin. Sen vuoksi rajoitustoimenpiteitä tulee käyttää harkitusti, järkevästi, kohtuullisesti ja aina lastensuojelulain säätelemällä tavalla. Rajoitustoimenpiteistä tulee aina valita lapsen tilanteen mukaan se, joka vaikuttaa lapsen itsemääräämisoikeuteen ja perusoikeuksiin vähiten. (Pollari & Murto 2016, 217–218.)

Lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä ovat henkilöntarkastus, henkilönlkatsastus, liikkumisvapauden rajoittaminen, yhteydenpidon rajoittaminen, aineiden ja esineiden haltuunotto, lähetysten luovuttamatta jättäminen sekä omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen. Myös lapsen eristäminen, lapselle erityisen huolenpidon järjestäminen, lastensuojelulaitoksesta luvatta poistuneen lapsen palauttaminen sekä lapsen kiinnipittäminen ovat lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä. Rajoitustoimenpiteen avulla pyritään joko turvaamaan lapsen sijaishuollon tarkoituksenmukainen toteutuminen tai suojelemaan toista sijaishuollon lasta, henkilöä tai omaisuutta. (Saastamoinen 2020, 12.)

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valviran) (2013, 13–21) selvityksessä käy ilmi, että eniten ympärivuorokautisessa hoidossa ja kasvatuksessa rajoitustoimenpiteinä on käytetty liikkumisvapauden rajoittamista, huumeitestejä, fyysistä kiinnipitämistä ja fyysistä ohjausta sekä henkilöntarkastusta. Selvityksen mukaan lastensuojeluyksiköissä työntekijöiden tulee ymmärtää kasvatusta- ja hoitokeinojen sekä lastensuojelulain mukaisten rajoitustoimenpiteiden erot. Rajoitustoimenpiteiden käyttö rankaisumenetelmänä on kiellettyä ja esimerkiksi kotilomien peruuttaminen, ja puhelimen käyttökielto kasvatuskeinoina ovat riskialttiita päätöksiä, sillä vaarana on, että todellisuudessa edellä mainittuja kasvatuskeinoja käytetään rajoitustoimenpiteinä. Mikäli edellä mainitut kasvatuskeinot toimivat rajoitustoimenpiteinä, vaaditaan siitä päätös ja yksilöllinen arvio.

Sijaishuollon tavoitteena on vastata lapsen tuen tarpeisiin hänelle sopivimmilla palveluilla tiedonkeruun, suunnitelmallisuuden ja moniammatillisuuden avulla. Tavoitteena on myös turvata lapsen tasapainoinen kasvatusta ja hoito, edellyttäen, että lapsi ja hänen läheisensä ovat toiminnan keskiössä. (Laaksonen 2004, 261.) Parhaimmillaan sijaishuollolla on suuri merkitys henkilön selviytymisessä sekä sijaishuollon aikana että sen jälkeen. Onnistuneen sijaishuollon avulla voidaan opettaa asiakkaalle muun muassa käytännön asioita ja hyviä käytösmalleja. (Hakkarainen 2017, 45–46.)

3 VAIKUTTAVUUS

Vaikuttavuutta sosiaalityössä on tutkittu hyvin vähän muun muassa vähäisten resurssien takia ja, koska sosiaalityötä ei voida tutkia vain yhden vaikuttavuuskriteerin mukaisesti (Pohjola 2012, 22). Vaikuttavuuden tutkiminen olisi kuitenkin tärkeää, sillä saatavat tiedot ovat merkittäviä palvelujärjestelmän kehittämiseksi (Miettinen, Selander & Linnosmaa 2020, 77). Myös sosiaalityössä vaikuttavuus tulee osoittaa ja siinä tulee hyödyntää soveltuvin osin esimerkiksi suorituskulttuurin osatekijöitä. Sosiaalityössä vaikuttavuus nähdään usein muutoksena, mikä on yksi sosiaalityön tavoitteista (Pohjola 2012, 25–27).

Vaikuttavuus voidaan jakaa kustannusvaikuttavuuden, asiakasvaikuttavuuden, yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja eettisen vaikuttavuuden osa-alueisiin.

Kustannustehokkuus liittyy liiketalouteen ja asiakasvaikuttavuudessa puolestaan tarkastellaan esimerkiksi asiakasta tai perhettä ja heidän vuorovaikutustaan (Pohjola 2012, 23–25). Asiakasvaikuttavuutta on esimerkiksi sosiaalityöntekijän tekemän intervention vaikutuksen arvioimista asiakkaan tilanteessa (Kempainen ym. 2012, Helteen 2016, 20 mukaan). Yhteiskunnallisen vaikuttavuudesta puhuttaessa keskitytään esimerkiksi siihen, miten sosiaalityöntekijä toimii lapsen ja hänen sosiaalisen ympäristön rajapintana edistäen muutosta (Buzducea 2014, 3).

Vaikuttavuustutkimuksessa tarkoituksena on tiedottaa asioista joko yksilö- tai yhteiskunnallisella tasolla ja tutkimus painottuu ihmisten tavanomaiseen arkeen tai arkielämän haasteisiin. Vaikuttavuustutkimuksen tulokset hyödyttävät erityisesti asiakkaita. (Rogers 2013, 4.) Sosiaalityössä vaikuttavuutta voidaan osoittaa arvioimalla esimerkiksi näyttöön perustuvia käytäntöjä. Sosiaalialan vaikuttavuutta arvioidaan esimerkiksi omassa vaikuttavuustietokannassa, joka sisältää kasvatukseen, koulutukseen, työvoimapolitiikkaan ja hyvinvointikysymyksiin liittyvää vaikuttavuustietoa. (Pohjola 2012, 26–27.) Vaikuttavuustutkimuksen avulla jaetaan tietoa muun muassa palvelujen tehokkuudesta (Rogers 2013, 43). Vaikuttavuus kuvaa sekä tulosta ja vaikuttamista että vaikuttamisen prosessia (Dahler-Larsen 2005, Helteen 2016, 20 mukaan).

Lastensuojelun sekä lapsi- ja perhepalveluiden vaikuttavuuden arvioimiseksi on kehitetty Kuntaliiton toimesta Arvoa asiakastyöhön -työväline. Työvälineen avulla pyritään yhtenäistämään palveluita, kartoittamaan entistä tarkemmin perheen tuen tarve ja kunnan palveluiden kohdentaminen perheen tarpeita varten ja seuraamaan palveluiden vaikuttavuutta sekä palveluiden välisiä eroja eri kuntien välillä. Vaikuttavuutta mitataan koko asiakasprosessin ajalta. (Haapala 2018, 2–8.)

Lastensuojelun vaikuttavuutta voidaan arvioida myös lastensuojelun asiakkaiden sekä heidän perheiden kokemusten kautta. Lastensuojelun asiakkaiden ja heidän perheidensä kokemuksia on tutkittu monissa eri tutkimuksissa, mutta suoranaisesti lastensuojelun kokemuksen vaikutusta luottamussuhteiden rakentumiseen ei ole tutkittu. Vaikuttavuudesta lastensuojelussa puhuttaessa Pekkarisen (2017, 188) tutkimuksesta käy ilmi, että entiset koulukodin asiakkaat ovat kokeneet lastensuojelun vaikuttavuuteen vaikuttaneen henkilöstön

määrä ja etenkin siinä säästäminen, sillä heidän kokemuksensa mukaan säästäminen heikentää hoidon vaikuttavuutta.

Lastensuojelun vaikuttavuudesta eli muutoksesta puhuttaessa on syytä ottaa esiin lastensuojelun asiakkuuden tuomat hyvät ja huonot muutokset. Syväjän (2013, 264–265) mukaan eräs sijoitettu nuori kuvasi, että vaikka hän tunsi syyllisyyttä siitä, että juuri hänet oli sijoitettu eikä jostain toista enemmän tuen tarpeessa olevaa nuorta ja hänen kokemuksensa lastensuojelusta olivat pääosin huonoja, oppi hän silti sijoituksen aikana kyvyn taistella vastoinkäymisiä vastaan ja kokemus kasvatti häntä. Myös osa lastensuojelun asiakkaista on kokenut heidän sijoituksensa olleen henkiinjäämisen kannalta merkittävää. Arvioitaessa lastensuojelun vaikuttavuutta, voidaan tämältyyppistä kokemusta pitää merkityksellisenä, koska tällaisissa tapauksissa lastensuojelussa on onnistuttu torjumaan nuoren traaginen kohtalo. (Pekkarinen 2017, 190.)

Tässä tutkimuksessa vaikuttavuutta arvioidaan asiakasvaikuttavuuden ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kannalta muutoksina, joita lastensuojelun kokemus on henkilölle tuonut. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon, ettei vaikuttavuus tarkoita vaikuttamista, sillä vaikuttavuus pohjautuu toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin ja vaikuttavuuskriteereihin (Miettinen, Selander & Linnosmaa 2020, 81).

4 LUOTTAMUSSUHDE

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan, mitkä lastensuojelussa tapahtuneet asiat ovat vaikuttaneet luottamussuhteen laatuun ja rakentumiseen. Haastatteluissa tullaan ottamaan huomioon luottamuksen käsitteen määritelmän monimutkaisuus. Luottamussuhteen käsitteeseen yhdistyy monia muita käsitteitä, mikä myös hankaloittaa käsitteen määrittelemistä. Esimerkiksi luottamussuhteen liittyvät käsitteet luottamus ja luotettavuuden tunnistaminen eivät ole sama asia, vaikka ne liittyvät toisiinsa olennaisesti (Solomon & Flores 2001, 76). Käsitteen määrittelemisen haasteellisuus johtuu myös siitä, että luottamus voidaan tuntea monissa eri tilanteissa ja yhteyksissä sekä luottamusta voidaan tuntea henkilöstä ja tilanteesta riippuen monin eri tavoin. Luottamuksen määrittelemistä hankaloittaa myös se, että luottamus usein tiedostetaan vasta, kun sen on menettänyt. (Poutiainen 2009, 7.)

Puhuttaessa luottamuksesta ihmissuhteissa merkittävää on johdonmukainen sekä ennustettavissa oleva käyttäytyminen ja jokaisen kohtaamisen aitous sekä tilanteessa keskittyminen (Pentikäinen 2014, 76). Ennustettavuutta voidaan lisätä vahvistamalla luottamusta, mikä edesauttaa suhteen toimivuutta (Haapala & Lehtipuu 2021, 26). Luottamus vaikuttaa siihen, miten sosiaaliset tilanteet ja suhteet koetaan sekä millaisia tilanteet ja suhteet ovat. Vaikka luottamus ei tarkoita kokonaisuudessaan sosiaalisten suhteiden kokemista, on sillä silti merkittävä vaikutus siihen, miten henkilö suhtautuu esimerkiksi yhteiskunnallisiin toimijoihin (Kunnel 2021, 24).

Luottamuksen on nähty syntyvän kotona, missä tarkoituksena on tukea lapsen itseluottamusta, itsevarmuutta ja oppimista (Pentikäinen 2014, 16). Lapsuudessa luottamuksen rakentumisen taustalla ovat kiintymyssuhdemallit, joita ovat turvallinen, ristiriitaisesti turvaton, välttelevä turvaton ja kaoottinen eli jäsentymätön kiintymyssuhdemalli (Terveyskirjasto 2020). Kiintymyssuhdemallit pohjautuvat kiintymyssuhdeteoriaan, jonka tarkoituksena on emotionaalisen etäisyyden säätely ja turvallisuuden tunteen luominen niin, että hoivaaja ja hoivattava pyrkivät pysymään lähellä toisiaan. Mikäli lapsen hoivaaja on ollut arvaamaton tai hylännyt lapsen, yrittää lapsi pyrkiä minimoimaan kiinnittymistarpeensa, jotta hänen ei tarvitsisi tuntea erottelua. (Riley 2010, 12–14.)

Luottamuksen rakentumisen taustalla ovat henkilön yksilölliset arvot ja asenteet sekä tunteet ja mieliala. Luottamus on vahva tunne, mikä ilmenee muun muassa riskien ottona, uskalluksena, haluna uskoa, että tulee autetuksi eikä omaa heikkoutta käytetä hyväksi, haluna nähdä asioiden menevän hyvin sekä hyvän yhteistyön edellytyksenä. (Pentikäinen 2014, 16–18.)

Luottamuksen rakentaminen alkaa luottamuksen ymmärtämisestä ja sen arvostamisesta, mitkä puolestaan vaativat harjoitusta toteutuakseen, koska ilman harjoitusta ymmärryksellä ja arvostuksella ei ole merkitystä. Luottamusta ei voida ajatella vain riskien ottamisen ja haavoittuvuuden kannalta, koska tällöin luottamussuhteen rakentuminen ei ole houkuttelevaa. (Solomon & Flores 2001, 47–49.) Vaikka luottamukseen liittyy aina riski sen väärinkäytöstä, ideana onkin luottamuksellisessa suhteessa asettua toisen ihmisen silmin haavoittuvaan rooliin (Haapala & Lehtipuu 2021, 60).

Koska lastensuojelun asiakkuuden pitkäaikaisia vaikutuksia myöhempien luottamussuhteiden rakentumiseen ei ole tutkittu, tullaan opinnäytetyössä huomiomaan kuitenkin jo olemassa oleva tutkimustieto luottamussuhteista lastensuojelun työntekijän sekä asiakkaan että hänen perheensä välillä. Näitä tutkimustuloksia tullaan opinnäytetyössä vertaamaan haastateltavieni kokemuksiin lastensuojelun aikaisista luottamussuhteista. Ennako-olettamuksena on, että lastensuojelun asiakkuuden aikaiset luottamussuhteet ovat vaikuttaneet joko myönteisesti tai kielteisesti myös aikuisiän luottamussuhteisiin.

Lastensuojelun asiakkaiden osallisuuden kokemuksista on useita eri tutkimuksia. Esimerkiksi Nurmen (2019, 35–42) tutkimustulosten mukaan asiakkaat ovat kokeneet osallisuuden toteutuneen heikosti, koska asiakkaat ovat muun muassa kokeneet olevansa keskusteluissa ulkopuolisia ja tunteneet epävarmuutta oman mielipiteen ilmaisemisessa. Asiakkaat olivat myös sitä mieltä, että luottamuksen taso on se, mikä vaikuttaa siihen mitä asiakas sanoo ääneen ja mitä ei.

Lastensuojelussa asiakkaan luottamus sosiaalityöntekijään ja työntekijöihin on merkittävä, jotta työ on tuloksellista ja mielekästä. Ilman luottamuksellista asiakassuhdetta lapsen etu ja osallisuus kärsivät. Sosiaalityöntekijän tulee tavata lasta kahden kesken riittävän usein ja tapaamisten aikana keskustellaan lapsen sijaishuoltoon liittyvistä asioista ajantasaisesti (Saastamoinen 2016, 147–148). Tulensalon (2016, 271–274) mukaan tapaamisissa lapsi voi vuorovaikutuksessa olla kertojan, kuulijan tai kokijan rooleissa. Kertojana lapsi on tiedon antajana, kuulijana tiedon saajana ja kokijana edellä mainittujen lisäksi myös tiedon käsittelijänä. Kokijana ollessaan lapsen omat toiveet oli huomioitu ja niitä oli työstetty yhdessä perheen kanssa, mikä oli saanut aikaan muutoksia vuorovaikutussuhteissa.

Yhteistyön sekä perheen ja työntekijöiden että eri toimijoiden välillä tulee olla avointa. Pahimmillaan eri toimijoiden välinen yhteistyö perheen selän takana voi aiheuttaa tyytymättömyyttä, suuttumusta ja epätietoisuutta (Syvälä 2013, 89–90). Nurmen (2019, 40) mukaan lastensuojelun asiakkaat kokevat luottamuksen olevan tärkeää, jotta mielipiteiden ja ajatusten ilmaiseminen olisi mahdollista. Luottamuksen rakentuminen vaatii päätöksiä ja tekoja sekä avointa

keskustelua, lupauksen pitämistä, arvostamista ja aitoa kuulemista (Pentikäinen 2014 75,). Asiakkaan etua arvioitaessa on huomioitava, miten eri toimintatavat ja ratkaisut turvaavat parhaiten asiakassuhteen luottamuksellisuutta ja yhteistoimintaa asiakkaan kanssa (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301).

Myös sosiaalityöntekijän ja perheen välisen luottamussuhteen rakentuminen on tärkeää etenkin, jos lapsi on sijoitettuna tai huostaanotettuna. Luottamuksellinen suhde sosiaalityöntekijän ja perheen välillä tulisi olla jo olemassa ennen lapsen sijoitusta, mutta aina se ei ole mahdollista tai luottamusta ei saavuteta. Luottamussuhdetta tulee muodostaa ja kehittää koko sijoitusprosessin ajan, jotta kommunikaatio perheen ja sosiaalityöntekijän välillä olisi luottamuksellisuuden lisäksi avointa ja mahdollistaisi myös vaikeiden asioiden puheeksi ottamisen ja käsittelyn. (Välimaa 2016, 10.)

Omien työkokemuksien pohjalta tiedän, että luottamussuhteen rakentuminen lapsen ja aikuisen välille vaatii aikaa, ennakkoluulottomuutta, aitoa kohtaamista ja ymmärrystä sekä molemminpuolista joustavuutta. Lastensuojelutyönä vaatii työntekijältään jokaisen lapsen tuntemista, sillä jokainen lapsi tulee sijoitukseen omista lähtökohdistaan, omalla menneisyydellään ja omilla ajatuksillaan. Lapselle annetaan vapauksia, mutta niitä myös perutaan, mikäli asiat eivät sujuneetkaan. Luottamussuhteen rakentuminen on virheistä oppimista sekä loputonta tukea ja ymmärrystä, asioita, joita valitettavan moni lapsi ei ole aiemmin elämässään kokenut.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Tutkimus on rajattu käsittelemään luottamussuhteiden rakentumista ja siihen vaikuttaneita asioita henkilön läheisimmissä ihmissuhteissa. Henkilön elämäntilanteen mukaan tutkimuksessa läheisimmiksi ihmissuhteiksi nimetään omat lapset, puoliso ja vanhemmat. Tutkimuksessa tullaan huomioimaan sekä myönteiset että kielteiset vaikutukset luottamussuhteiden rakentumiseen, koska muutoin tutkimuskysymyksen asettelussa ilmenisi ennakkoluuloja tutkimuksen pääkysymyksen vastauksia kohtaan.

Tutkimuksen pääkysymyksenä on, miten lastensuojelun asiakkuus on vaikuttanut luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä. Tutkimuksen pääkysymykseen pohjautuvia alakysymyksiä ovat mitkä tekijät lastensuojelun asiakkuuden aikana ovat vaikuttaneet myönteisesti aikuisiän luottamussuhteiden rakentumiseen sekä mitkä tekijät lastensuojelun asiakkuuden aikana ovat vaikuttaneet kielteisesti aikuisiän luottamussuhteiden rakentumiseen. Alakysymykset ovat merkittäviä pääkysymyksen osalta, sillä tutkimustehtävää ei ole rajattu vain joko myönteisten tai kielteisten asioiden vaikuttavuuteen. Tutkimuksen pää- ja alakysymyksiin kerätään vastaukset yksilöllisen teemahaastattelun avulla.

5.2 Tutkimusmetodologia ja opinnäytetyöprosessin kulku

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jonka tarkoituksena on ymmärtää tutkittavaa ilmiötä. Laadullisessa tutkimuksessa perusedellytyksenä on, että tutkijalla on riittävästi aikaa tutkimuksen tekemiseen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124). Tutkimusaineisto ja aineistonkeruu toteutettiin yksilöllisesti teemahaastatteluina. Haastatteluihin valitut henkilöt valikoituivat erään tuntemani henkilön kautta. Haastatteluihin valittiin neljä eri ikäistä aikuista, joilla on kaikilla taustallaan lastensuojelun asiakkuus joko sijoitettuna tai huostaanotettuna lastensuojelulaitoksessa. Haastateltaville toimitettiin haastateltavien informointilomake (Liite 1) ja suostumuslomake (Liite 2) ennen tutkimuksen aloittamista ja haastatteluun osallistumista.

Opinnäytetyöprosessi alkoi syyskuussa 2020 aiheen valinnalla ja lokakuussa 2020 palautin aihe-ehdotuksen. Opinnäytetyön aiheen valintaan vaikutti työkokemukseni lastensuojelusta ja siellä muodostunut halu tutkia lastensuojelun asiakkuuden aiheuttamia pitkäkestoisia vaikutuksia. Aihe-ehdotuksen tultua hyväksytyksi alkoi teoreettisen viitekehyksen muodostaminen. Esitin opinnäytetyön suunnitelman joulukuussa 2020, jonka jälkeen teoreettisen viitekehyksen muodostaminen jatkui. Huhti-toukokuussa 2021 toteutettiin haastattelut, minkä jälkeen alkoivat aineiston käsittely, analysointi ja raportointi sekä tutkimustulosten kirjoittaminen. Kokonaisuudessaan opinnäytetyö oli valmis suunnitelman mukaisesti lokakuussa 2021.

5.3 Haastateltavat henkilöt

Tutkimukseen valittiin neljä eri-ikäistä aikuista, joilla on kaikilla taustallaan lastensuojelun asiakkuus. Haastateltavista yhdellä oli taustallaan reilun kolmen vuoden asiakkuus nuorisokodissa alun perin avohuollon tukitoimesta sijoitettuna ja yhdellä oli taustallaan noin 16 vuoden huostaanotto perhekodissa. Yksi haastateltavista oli puolestaan ollut huostaanotettuna lastenkodissa kuuden vuoden ajan ja yksi oli ollut ensimmäisen huostaanoton aikana noin 1-vuotias. Hänen ensimmäinen huostaanotto purettiin, mutta sen jälkeen lastensuojelu on ollut mukana hänen elämässään koko ajan, ja hänet sijoitettiin sekä huostaanotettiin teini-ikäisenä uudelleen noin kahden vuoden ajaksi lastenkotiin.

Tutkimukseen osallistuneet henkilöt valikoituivat opinnäytetyön haastateltaviksi erään kollegani kautta ja heidät valittiin haastatteluun, koska tiedossa oli, että heillä on taustallaan erimittaisia lastensuojelun asiakkuuden kestoja sekä erilaiset elämäntilanteet keskenään. Haastateltavista kaksi oli naisia ja kaksi miehiä, ja he olivat iältään 25–30 vuotiaita. Haastateltavien henkilöllisyyden suojaamiseksi lastensuojelun yksiköitä, joissa he ovat olleet sijoitettuna ja/tai huostaanotettuina, ei tuoda ilmi. Myöskään mitään haastateltavien mainitsemia henkilöitä liittyen heidän nykyiseen tai menneisiin elämäntilanteisiin ei tuoda ilmi.

5.4 Aineiston keruu ja analysointi

Tutkimuksen aineisto kerättiin yksilöllisillä teemahaastatteluilla. Vallitsevan koronapandemian ja haastateltavien turvallisuuden vuoksi haastattelut päätettiin toteuttaa etäyhteyksin suljettujen ovien takana ja haastattelut nauhoitettiin sanelimella. Haastattelut toteutettiin maaliskuu-toukokuussa 2021. Haastattelulomakerunko (Liite 3) lähetettiin haastateltaville etukäteen, koska haastattelun aihe on hyvin henkilökohtainen ja arkaluontoinen ja opinnäytetyöntekijän mielestä haastateltavien tuli saada tietää etukäteen, millaisiin kysymyksiin heiltä odotetaan vastausta. Haastateltavat pääsivät pohtimaan haastattelukysymyksiä etukäteen ja miettimään vastauksiaan, mikä puolestaan edesauttoi haastattelun sujuvuutta ja harkittujen vastauksien saamista.

Jokaisen haastattelun alussa käytiin läpi haastattelun rakenne, annettiin mahdollisuus kysyä, mikäli jokin asia oli epäselvä sekä muistutettiin mahdollisuudesta peruuttaa tutkimukseen osallistuminen missä vaiheessa tahansa. Haastateltaville painotettiin myös, ettei heidän henkilöllisyytensä tule ilmi missään tutkimuksen vaiheessa ja että aineistoa säilytetään vain opinnäytetyöntekijän hallussa. Haastateltavat allekirjoittivat sekä tutkimuksen informointi- että suostumuslomakkeen ennen haastattelun aloittamista.

Haastattelurunko rakentui tutkimuskysymysten ja tutkimustehtävän ympärille ja haastattelurunko oli kaikilla haastateltavilla sama. Haastattelurungon lisäksi haastatteluissa kysyttiin kohdentavia ja lisäkysymyksiä haastateltavan elämäntilanteesta, ja siltä osin haastattelut olivat myös yksilöllisiä. Haastattelukysymysten avulla pyrittiin saamaan vastauksia siihen, miten lastensuojelun asiakkuus on vaikuttanut haastateltavan luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä. Haastattelun lopuksi jokaiselle haastateltavalle annettiin mahdollisuus kertoa vielä muita asioita, mitä heille oli mahdollisesti tullut mieleen. Haastatteluissa sekä niistä saaduista aineistoista noudatettiin salassapito- ja vaitiolovelvollisuutta.

Haastatteluiden jälkeen aineistot eli nauhoitetut haastattelut litteroitiin eli kuunneltiin ja kirjoitettiin auki, jonka jälkeen aineistoa käytiin läpi useita kertoja etsien tutkimuksen kannalta oleellisin tieto. Tutkimuksen kannalta oleellisin tieto jaettiin teemoittain ylä- ja alakategorioihin tavoitteena pelkistää aineisto. Ylä- ja alakategorioille luotiin omat niiden teemoja kuvaavat nimet. Tämän jälkeen aineisto analysoitiin käyttäen teoriaohjaavaa sisältöanalyysia. Teoriaohjauksessa sisältöanalyysissä tutkimusaineiston analyysi perustuu jo olemassa olevaan teoriaan. Analyysiä ohjaa siis valmis malli ja tarkoituksena on testata teoriaa uudessa asiayhteydessä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Merkittävää teoriaohjauksessa sisältöanalyysissä on, että opinnäytetyöntekijä on avoin myös niille aineistosta nouseville ilmiöille, joita ei ollut etukäteen määritellyt.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset esitetään laadullisen tutkimuksen mukaisesti sekä sanallisesti että aineistosta kerätyillä sitaateilla. Salassapitovelvollisuuden takia ja tunnistetietojen salaamiseksi kerätyistä sitaateista ei henkilöydy, mistä haastattelusta sitaatti on kerätty. Tutkimustulosten avulla tuodaan ilmi haastateltavien eri näkemyksiä siitä, miten ja mitkä tekijät lastensuojelun asiakkuudessa ovat vaikuttaneet heidän luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä.

Tutkimustulosten esittämisen taustalla huomioidaan erityisesti asiakasvaikuttavuus. Asiakasvaikuttavuus nähdään tutkimustuloksissa haastateltavien kokemuksina lastensuojelun asiakkuuden tuomista muutoksista sekä asiakkuuden aikana että sen jälkeen. Asiakasvaikuttavuus taustalla huomioiden tutkimustuloksissa pyritään huomioimaan lastensuojelun asiakkuuden vaikutukset kokonaisvaltaisesti.

6.1 Lastensuojelun asiakkuuden vaikutukset luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä

Tutkimuksen pääkysymykseen nojaten haastateltavat kertoivat, miten lastensuojelun asiakkuus on heidän kohdallaan vaikuttanut luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä. Haastateltavat toivat ilmi vastauksissaan monia yhteisiä tekijöitä ja heidän vastauksissaan näkyi vahvasti oma persoonallisuus sekä tapa käsitellä ja kohdata kokemiaan asioita.

6.1.1 Lastensuojelun kokemuksen vaikutukset itsensä ja läheisten mielestä

Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että he eivät ole itse huomanneet suoraan lastensuojelun asiakkuuden vaikutusta luottamussuhteiden rakentumiseen.

Tavallaan hirveen vaikee sanoo, kun ei oo vertailukohtaa, mutta en usko et se on vaikuttanu millään tavalla käytännössä siihen, et luottaako ihmiseen vai ei.

Eräs haastateltavasti kuitenkin näki lastensuojelun asiakkuuden vaikuttaneen hänen luottamussuhteisiin ja tuoneen epäilyksen tunteita.

*No, kyl mä mun mielest oon silleen huomannu. Et aika helposti tulee semmo-
sii niinku et epäilee tosi helposti kaikkee ja niinku kyl sen niinku huomaa.*

Kukaan haastateltavista ei ollut kuullut läheisiltään, kuten perheenjäseniltään, lastensuojelun kokemuksen vaikuttaneen heidän mielestään henkilön luottamukseen tai sen rakentumiseen. Haastatteluista kävi ilmi, että ainakaan yhdessä perheessä ei ole tapana puhua tunteista.

*No ei siitä meiän perheestä hirveesti puhuta tunteista tai mistään, et ei oo sil-
leen hirveesti tullut puhuttua niistä. Että joo ei oo tullu puhuttua, mutta se me-
nee omalla painollaan ja hyvä homma.*

6.1.2 Epävarmuus ja pelko luottamuksen rakentamisen taustalla

Erään haastateltavan mielestä lastensuojelun kokemus oli vaikuttanut hänelle muodostuneeseen pelkoon ja epävarmuuteen luottaa ihmisiin. Hän myös kertoi luottamuksen rakentamisen olevan hänelle haasteellista huolimatta siitä, että hän on avoin persoona. Hän kuvasi, että erityisesti niissä tilanteissa, joissa täytyisi luottaa toisen ihmisen pitävän lupauksensa, on luottamuksen rakentaminen haasteellista.

*Et se niinku, kun haluaisin luottaa, mut sitkun joka tapauksessa siitä, kun oot
joutunu menettämään sen luottamuksen silloin niinku pienenä periaatteessa tai
niinku teini-iässä ja varhaisaikuisuudessa niin monta kertaa niin sit on niinku
hirveen vaikee, vaikka haluat ja yrität sitä niinku et teet sen luoton, niin sit ta-
karaivossa joka tapauksessa vaa, että tää menee tää homma vihkoon ja jou-
dut pettymään. Ja sitte ei oikee uskalla luottaa siihen, pelkää vaa sitä niinku
asiaa, et joutuu uuestaan pettymään ihmisiin tai vastaavaa. ... Mut sit taas, jos
pitää luottaa niinku jonkun esim. että hän tekee jotain tai pitää jonku lupauk-
sen tai tälläsen, niin vaikka mä pystyn niille ihmisille puhumaan niin sit taas
sellasen luottamuksen rakentaminen on hirveen vaikeeta, et vaikka mä pystyn
sille puhumaan niin mä en silti välttämättä pysty luottamaan siihen, että se
niinku pitäis lupauksensa, et mun ei tarvis varmistaa jotain asiaa esim. niinku
töissä, et muistitko tehdä tai muuta vastaavaa.*

6.1.3 Luottamuksen rakentuminen ihmissuhteissa

Osa haastateltavista puolestaan tunsi olevansa pohjimmiltaan ihmisiä, jotka luottavat muihin ihmisiin, kunnes toisin todistetaan. He eivät olleet mieltäneet, että lastensuojelun kokemus olisi heikentänyt tätä luonteen ominaisuutta heissä.

Et kyllä pääsääntöisesti pystyn kyllä luottamaan siihen, mitä ne sanoo. En tiää miks mun hyvillä ystävillä ois tarvetta valehella mulle.

Eräs haastateltava kuvasi tämän luonteen ominaisuuden takana olevan kuitenkin tarve tulla vakuutetuksi asioista ja teoista luottamuksen tasosta huolimatta.

Et jos vaikka sanotaan, että joku tekee asian näin, niin mä sanon et mä uskon, kun mä nään. Mä lähtökohtaisesti luotan, mut mä tarviin sen, että mä sen itse näen.

Haastatteluissa tuotiin ilmi myös luottamuksen rakentumisen riippuvan ihmisestä, johon tulisi luottaa.

Et jotenki siis joihinkin ihmisiin mä luotan tosi helposti ja mä saatan puhua tosi vaikeistakin asioista, just näistä taustoista, aika nopeesti. Mut sit joistakin ihmisistä mul saattaa mennä jopa vuosia et mä kerron jotain henkilökohtasta tai avaan niinku tommosii, koska se ehkä heijastuu siihen, et miten se ihminen antaa mulle itestään.

6.1.4 Luottamussuhteen rakentuminen työelämän ihmissuhteissa

Osa haastateltavista kertoi huomanneensa lastensuojelun kokemuksen vaikuttaneen heidän luottamussuhteisiin työelämän ihmissuhteissa. Eräs haastateltavista kertoi toimivansa esimiestehtävissä, ja huomanneensa kokevansa epäluottamusta kohdistuen sekä hänen alaisiinsa että muihin esimiehiin. Hän kertoi luottavansa isossa yhtiössä, jossa työskentelee, vain yhteen ihmiseen, jonka kanssa hänelle on monien vuosien yhteinen työhistoria.

*Mut sit niinku kaikki muut toimarista lähtien niin vähän on aina sellanen, et jos niinku joku homma tai vastaava tulee niin kyl se vielä illasta, ku meet nukku-
maan, niin mietit sillee, et no hoitaakohan ne perkele sitä hommaa.*

Samainen haastateltava kertoi myös huomanneensa lastensuojelun kokemuksen heijastuvan hänen ajatuksiinsa koskien hänen ja hänen alaistensa välistä kommunikaatiota. Hän kuvasi, kuinka lastensuojelun kokemuksen aikana hänelle oli muodostunut ajattelutapa, että yksikön ohjaajat tekevät vain töitensä ja että ohjaajat luovat luottamussuhteen nuoreen, koska he saavat siitä palkkaa. Hän huomasi tämän ajatusmallin siirtyneen omaan työskentelyyn ja aiheuttaneensa hänen ajattelussaan ristiriitoja työntekijän motiiveista vuorovaikutuksessa hänen kanssaan.

Niin jos sieltä tulee sellasta niinku positiivista ulosantia ja juttu luistaa hyvin tai muuta vastaavaa niin sit vaa mietit päässä, että nii haluuk tää ihminen niinku oikeesti olla sun kanssa hyvää pataa ja keskustella kaverina tai niin pois päin, vai onks se vaa sen takia, et ku mä oon hänen esimiehenä ja hän saa siitä palkkaa, kun hän istuu siinä pöydän toisella puolella kehityskeskusteluissa.

Eräs haastateltavista toimii puolestaan yrittäjänä ja hän kertoi huomanneensa epäluottamusta hänen esimiestään eli tässä tapauksessa liikkeen omistajaa kohtaan.

Et mä en koe häntä ihmiseksi, johon mä voisin luottaa. Et mä kokoajan pelkään sitä, et mä teen jotain väärin ja et siitä tulee sanomista. Et se on edelleen semmonen, mikä tulee varmasti sieltä lapsuudesta. Mä oon silloin pelännyt sitä, niin mä pelkään sitä edelleen.

6.1.5 Ihmistuntemuksen kehittyminen ja muut lastensuojelun kokemuksen aikana opitut tärkeät asiat

Kaikki haastateltavat tunsivat lastensuojelun kokemuksen kehittäneen heidän ihmistuntemustansa ja sen kehittyminen nähtiin myös yhtenä hyvänä muutoksena omassa ajattelussa. Karttuneeseen ihmistuntemukseen lastensuojelussa mainittiin vaikuttaneen muun muassa muiden huostaanotettujen

lasten ja nuorten kanssa eläminen sekä erilaisuuden hyväksymiseen kasvaminen.

Niin se anto ehkä eniten just siihen niinku ihmistuntemukseen, et ei vaan kato ihmisiä niinku ihmisinä, vaan sä katsot myös niitä, keillä oikeesti menee huonosti, niin sä pystyt niinku vähän samaistumaan siihen, et sä oot niinku käynyt sen saman vaiheen läpite, toki monia vuosia sitte.

Hyvän ihmistuntemus oli useamman haastateltavan mielestä merkittävä tekijä luottamuksen rakentumisessa.

Kyl mä nykyään osaan luottaa ihmisiin, et mul on tullu niinku sellanen aika vahva ihmistuntemus tässä myöskin. Et tosi helposti niinku periaatteessa profiloin ihmisen niinku samantien ja joko mä luotan siihen tai en luota.

Haastateltavat kuvasivat oppineensa lastensuojelun kokemuksen aikana myös ymmärtämään elämää, arvostamaan perhettään, käsittelemään vaikeita asioita ja elämään rennosti välittämättä pienistä tapahtuvista asioista.

Tai varsinki se ku se nuoruus oli niin erilainen siellä ennen huostaanottoa ja se, miten huostaanotossa sitten koulittiin periaatteessa. Mut se ehkä se elämän ymmärtäminen oli itelle ainut, tai siis kaikista tärkein, ei se nyt ainut asia todellakaa ollut, mut se niinku just se ymmärtäminen, et mihin elämässä kannattaa niinku tähätä.

6.1.6 Luottamuspula ihmissuhteissa

Kun haastatteluissa kartoitettiin luottamuspulaa nykyisissä ihmissuhteissa, kuten ystävyys- ja parisuhteessa, ilmeni monta erilaista vastausta. Eräs haastateltavista totesi, ettei usko lastensuojelun asiakkuuden vaikuttaneen siihen, että hän tuntisi luottamuspulaa, vaan mahdollinen luottamuspula ihmissuhteissa on ollut muista syistä johtuvaa.

Et ei, en usko et miun laitoshistorialla ois ollu siihen osaa tai arpaa, ainakaan suoranaisesti.

Eräs haastateltavista puolestaan kertoi tuntevensa luottamuspulaa vain vastakkaista sukupuolta kohtaan, mutta tämänkin hän tunnisti johtuvan isästänsä eikä suoranaisesti lastensuojelun kokemuksesta. Muutoin hän tuntee olevansa luonteeltaan avoin ihminen ja uskoo sen vaikuttaneen siihen, että hänen luottamustaan on vaikea pettää, sillä hän ei koe, että olisi asiaa, jolla hänet voisi niin sanotusti yllättää.

Öö no miehiin en osaa luottaa, et sitä pitää paljon työstää edelleenkin ja se johtuu iskästä. Et siellä lastenkodissa oli miesohjaajia, mut niistä ei oo mitään negatiivista sanottavaa. ... Et mä oon sen verta avoin ihminen, et mun luottamusta niinku siltäkään saralta ois vaikee pettää.

Yksi haastateltavista puolestaan kertoi tuntevensa luottamuspulaa etenkin uusissa ystävyysuhteissa. Hän kuvasi, että haluaisi luottaa uusiin ihmisiin, mutta luottamuksen rakentamisen taustalla on pelko siitä, että joutuisi pettymään.

Et kyl niissäkin joka tapauksessa on aina takaraivossa se, että uskaltaako, et tässähän voi joutua pettymään vielä pahemmin, jos se sattuu niiden henkilöitten kohalle niin siinähan joutuu pettymään ja se tuntuu vielä pahemmalle. Et niinku kaverit on ehkä vähä semmonen, ja varsinki uuet kaverit, ketkä ei tunne vielä, et haluais antaa heille sen oman luottamuksen ja luottaa heihin ja antaa heille sitä tilaa, mut sitku takaraivossa vaan pyörii, et nii mä voin käyä tän saman rumban niinku jossain vaiheessa niin en uskalla sitten luottaa.

Eräs haastateltavista puolestaan kuvasi, ettei tämän hetkisessä parisuhteessa juurikaan ole luottamuspulaa, paitsi tilanteissa, joissa hän pelkää, että jotain voisi sattua etenkin, jos tilanteeseen liittyy alkoholin käyttöä.

Et ehkä sit jos on tommosia alkoholiin liittyviä asioita, niin niissä mul saattaa tulla semmosta epäluottamusta et tuleeko se toinen kunnossa sieltä takas. Et mä helposti pelkään semmosta et sattuu jotain. Et semmosta luottamuspulaa mulla ehkä on.

Samainen haastateltava kuvasi luottamuspulan ystävyysuhteissa näkyvän hänellä lähinnä hylkäämisen pelkona, joissa heijastuvat hänen ajatuksensa siitä, ettei hän olisi tarpeeksi hyvä.

Ja kavereissa on ehkä semmosta et mä välillä pelkään hylkäämisen tunnetta et jos on vaikka viis kaverii ja niistä kolme tekee jotain yhdessä ni mul saattaa tulla semmosii ajatuksii et eiks ne vaan halunnu mua et onks mussa jotain vikaa.

Yksi haastateltavista puolestaan huomasi tuntevansa luottamuspulaa sosiaalityöntekijöitä kohtaan johtuen hänen omista huonoista kokemuksista sosiaalityöntekijöiden kanssa lastensuojelun asiakkuuden aikana.

Niin mulla ei edelleenkään ole sosiaalitoimea kohtaan minkäänäköstä luottamusta, et he osais kattoo sitä asiaa niinku oikeesti lapsen näkökulmasta parhaaks päin.

6.1.7 Erot luottamuksen tasossa kumppanin ja ystävän välillä

Kumppanin ja ystävän välisiin eroavaisuuksiin luottamuksessa eivät kaikki haastateltavat olleet mahdollisia ottamaan kantaa, sillä he eivät olleet parisuhteessa. Pääosin kumppanin ja ystävän välillä ei nähty eroja luottamuksen tasossa. Eräs haastateltava kuitenkin pohtimisen jälkeen kertoi uskovansa, että kumppanin kanssa luottamuksen rakentuminen samalle tasolla kuin nykyisten ystävien kanssa olisi vaativaa, mutta uskoi luottamuksen rakentuvan nopeammin kumppanin kanssa.

Ei oo kumppania niin en tiiä, mutta jos tälleen kuvitteellisesti puhuu niin, no hyvät ystävät on nyt ollu samat, sanotaanko 7–8 vuotta ja sit jos tähän nyt kumppani tulis niin tottakai se vaatis aika paljon, et lähtis luottamaan ihan täysin samalla tavalla. Tottakai se luottamus syntyy varmaan paljon nopeempaa, ku kaverillisella pohjalla.

Eräs haastateltava kertoi, että vaikka hän kykenee rakentamaan luottamuksellisia suhteita ystäviin, on hänelle toisen ihmisen kanssa luottamuksen rakentaminen parisuhteen muodostamista ajatellen haastavaa.

Mutta parisuhteesta mä en kyllä ymmärrä mikä siinä on, mutta en vaan yksinkertaisesti pysty laskemaan ihmistä niin lähelle luottamuksen puitteissa, et luottasin. ... Se luottamus ei koskaan niinku siitä tietystä pisteestä yli menny, et se aina jäi siihen, et sä silti mietit vaan et pystytkö sä luottamaan tähän ihmiseen niin paljon, et sä haluat olla sen kanssa koko loppuelämän.

Yksi haastateltavista kuvaili, ettei hänen kumppanin ja ystävien välillä ole luottamuksen tasossa tällä hetkellä eroa. Hän uskoo, etenkin ystävyys-suhteista puhuttaessa, että lähtökohtansa kerrottuaan luottamus on säilynyt, kun hän on huomannut, etteivät ystävät häviä hänen elämästään.

Että tällä hetkellä ei oo mitään eroa, mutta aikasemmissa parisuhteissa on ollut ja syystäkin ne on entisiä parisuhteita. ... Ja sit kuitenkin oon lähtökohdat kertonut ja ovat mukana kasvaneet ja vaikeimpina aikoina olleet tukena niin kyl ne on säilynyt. Ja kun on huomannu, että ne ei lähde karkuun eikä tee mitään ja niinku semmonen kyl niihin on semmonen luottamus ollu ja pysyny.

6.1.8 Oma persoona luottamussuhteissa

Yhden haastateltavan kaikissa vastauksissa kävi ilmi hänen olevan ihminen, joka ei ylipäättäen puhu haasteistaan tai mieltä askarruttavista asioista muille ihmisille. Hän myös kertoi, ettei lastensuojelun kokemus ole vaikuttanut tähän asiaan juuri mitenkään. Haastateltava oli sitä mieltä, että hänellä voi olla luottamuksellinen suhde ihmiseen, vaikka hän ei kertoisikaan omia asioitaan tälle. Hän kuvaa tällaisiksi ihmisiksi muutamia ystäviään.

Että tietää, että jos ois jotain puhuttavaa tai kerrottavaa, niin se kuuntelis tottakai ja sitten neuvois ehkä mitä kannattais jossain vaiheessa tehdä. Et siinä mielessä ois ollu mahis, mut kun ei oo semmonen ihminen, et jakais niitä tietoja itestään välttämättä ihan kauheesti muutenkaan, mutta mahdollisuuksia ois ollu kyllä.

6.2 Lastensuojelun kokemuksen myönteiset tekijät luottamussuhteiden rakentumisessa aikuisiällä

Tutkimuksen toiseen pääkysymykseen pohjautuvan alakysymyksen tavoitteena oli kartoittaa, mitkä lastensuojelun kokemuksen aikaiset asiat ja kokemukset ovat vaikuttaneet myönteisesti luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä. Myönteisiä tekijöitä haettiin tutkimuksessa kysyen haastateltavilta ovatko he lastensuojelun asiakkaana ollessaan esimerkiksi luoneet luottamussuhdetta johonkukuhun, saaneet riittävästi tukea ja ohjausta, kokeneet omaohjaajasuhteen merkittävänä tai olleet tasavertaisia muihin sijoitettuihin lapsiin nähden.

6.2.1 Luottamussuhteen muodostaminen sekä ymmärretyksi että kuuluksi tuleminen

Haastateltavat painottivat vastauksissaan lastensuojelun asiakkuuden aikana luottamussuhteiden rakentumista ja kuulluksi tulemistä sekä sen vaikutusta luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä. Kaikki haastateltavat kertoivat onnistuneensa luomaan luottamuksellisen suhteen yhteen tai useampaan henkilöön lastensuojelun asiakkuuden aikana. Kaikki haastateltavat, joilla oli ollut omaohjaaja, tunsivat suhteen omaohjaajaan olleen hyvä ja luottamuksellinen eikä omaohjaajasuhteella nähty olleen kielteisiä vaikutuksia. Muutama haastateltava korosti omaohjaajasuhteen merkityksen olleen suuri koko asiakkuuden ajan.

... Että sitten sieltä lastenkodista niin siellä oli kyllä kaikki hyvin. Niinku siellä oli suurimpaan osaan henkilökuntaa niinku semmoinen luottamussuhde.

Kuulluksi tulemistä lastensuojelun asiakkuuden aikana luonnehdittiin muun muassa keskusteluapuna, jota oli aina saatavilla.

Niin meillä oli omaohjaajan kanssa palavereita aina, tai pääasiassa hänen kanssaan, niin kyllä jos joku mieltä paino tai muuta vastaavaa, niin kyllä aina sai siihen keskusteluapua. Ja vaikka omaohjaaja ei ois ollu paikalla, niin kyllä sitten ois pystynyt jutskailemaan kelle tahansa.

Puolet haastateltavista tunsivat saaneensa asiakkuuden aikana riittävästi ymmärrystä ja asiakaslähtöisyyttä. Ymmärrykseen oli vaikuttanut työntekijöiden taito kohdata jokainen nuori omalla tavalla.

Et sen huomaa, miten periaatteessa hekin räätälöivät sen niinku jokaiselle nuorelle omanlaiseks, et mitä he tarvitsevat siihen, et he pääsevät jaloilleen.

6.2.2 Lastensuojeluyksikön toiminta ja henkilöstö

Haastatteluista nousi ilmi myös positiivisena asiana luottamuksen rakentumisen suhteen lastensuojeluyksikön toiminta. Lastensuojeluyksiköt voivat olla joko perus-, erityis- tai vaativan tason yksiköitä riippuen sijoitettujen lasten tarpeista. Käytännössä esimerkiksi vaativan tason laitoshoidon yksikössä työskentelee enemmän työntekijöitä lasta kohden kuin muun tason yksiköissä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020, 13.)

Mutta sitku (yksikkö, jossa oli) oli loppujen lopuks niin avoin paikka ja sellanen niinku avolaitos et siellä tosi hyvin otettiin huomioon ja sua käytännössä kohdeltiin, kun omaa lasta, niin sitten pysty itekin olemaan avoin niinku aikuisille ja sit jos lähti periaatteessa pois (yksiköstä, jossa oli) ja joutu kanssakäymisiin muitten ihmisten kanssa ni ei ollu mitää luottamuspulaa heistä.

Haastateltavat nostivat esiin myös yksikössä toimineiden ohjaajien ammattitaidon ja aidon kohtaamisen. Eräs haastateltava kuvasi hänen luottamukseen vaikuttaneen positiivisella tavalla se, että ohjaajat onnistuivat luomaan läheisen suhteen nuoreen.

Niin sitä just arvostin siellä kovasti et siellä luotiin niin läheinen suhde siihen asiakkaaseen tai siihen huostaanotettuun lapseen.

6.3 Lastensuojelun kokemuksen kielteiset tekijät luottamussuhteiden rakentumisessa aikuisiällä

Tutkimuksen toiseen pääkysymykseen pohjautuvan alakysymyksen tavoitteena oli kartoittaa, mitkä lastensuojelun kokemuksen aikaiset asiat ja kokemukset ovat vaikuttaneet kielteisesti luottamussuhteiden rakentumiseen ai-

kuisiällä. Haastateltavilta tiedusteltiin, ovatko he kokeneet tai huomanneet esimerkiksi kaltoinkohtelua, vääryyttä, omaohjaajasuhteen kielteisiä vaikutuksia, muutoksia huonoon suuntaan omassa ajattelussa tai ihmissuhteissa tai tunsivatko he, että olisivat tarvinneet enemmän tukea ja ohjausta tai ymmärrystä.

Haastateltavat olivat eri mieltä siitä, mistä kielteiset tekijät johtuivat. Osa haastateltavista näki kielteisten tekijöiden johtuneen sekä heistä itsestään että lastensuojelun työntekijöistä, yksi mieltä kielteisten vaikutusten johtuneen vain hänestä itsestään ja omasta toiminnastaan ja yhden mielestä kielteiset vaikutukset johtuivat vain työntekijöistä.

6.3.1 Sosiaalityöntekijöiden työote ja lapsen edun mukaisuuden puuttuminen

Lastensuojelussa sosiaalityöntekijän yksi merkittävimmistä työtehtävistä on valvoa lapsen edun toteutumista (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417). Muutama haastateltavista kuitenkin oli sitä mieltä, että lapsen edun mukaisuus ei toteutunut heidän sijoituksensa aikana, ja etenkin oman äänen kuuluviin saaminen oli haastavaa.

Se, että jos lapsen asioita hoidetaan, ja lapsella ei oo mitään sanavaltaa niin se on väärin.

Eräs haastateltavista kertoi myös kokeneensa, että yhteistyö sosiaalityöntekijän kanssa oli haitallista ja, että hänen tunteitaan tai ajatuksiaan ei huomioitu.

Kyl mä muistelen pahalla niitä käyntejä sosiaalitoimistossa, kaikissa palaverissa ja muissa, niin mä muistan, kun mua ahisti jo silloin ihan hirveesti mennä sinne, koska mä tiesin, että ei mua siellä kukaan kuuntele. ... Niinku just sanoin ton, että siinä tuli niinku semmonen merkityksetön tunne siitä. Ja sit just se, et kun sanoo että on paha olla ja sitä ei kuunnella.

6.3.2 Lastensuojelun sijoituksen aikana käytetyt rajoitustoimenpiteet

Lastensuojelulain mukaan lastensuojelussa voidaan käyttää rajoitustoimenpiteitä, mutta tietyin ehdoin. Eräs haastateltava toi ilmi, että hänellä merkittävin

kielteinen kokemus lastensuojelun asiakkuuden aikana oli rajoitustoimenpiteiden käyttäminen rankaisukeinona. Tämän seurauksena hänelle on syntynyt sekä tarve miellyttää muita että käsitys siitä, että hyvät asiat on ansaittava.

No konkreettisia tapahtumia niin selkeesti se, että on käytetty niitä semmosia rankasukeinoja, millä sulta otetaan jotain pois ja et sun pitää koko ajan ansaita se hyvä, mitä sun elämässä on. Niin se on kyl semmonen, mikä on vaikuttanu ihan selkeesti siihen. Et tavallaan, jos sun pitää koko ajan hakee sun käytöksellä semmosta et mä oon hyvä ja mä teen tämän ja tämän asian hyvin niin tottakai se vaikuttaa siihen, että miten sä luotat niihin sun ympärillä oleviin ihmisiin, kun sä alat miellyttämään. ... Ne on kyl kaikista eniten vaikuttanut. ... Et kun sä teit jotain väärää niin ne rankaisukeinot oli aina et multa otetaan jotain pois.

6.3.3 Eriarvoisuus lastensuojelun asiakkaiden kesken

Puolet haastateltavista tunsivat olleensa lähtökohtaisesti tasa-arvoisia muiden asiakkaiden kesken ja puolet olivat taas sitä mieltä, että eriarvoisuutta oli havaittavissa. Eriarvoisuus ja huomiotta jääminen miellettiin myös vääryytenä ja kaltoinkohteluna. Eräs haastateltava kuvasi kokemuksen eriarvoistamisesta vaikuttaneen hänellä omaan minäkuvaan ja luottamussuhteiden rakentumiseen, erityisesti uusissa ihmissuhteissa.

Ja ehkä ne eriarvoistamisen jutut, niin ehkä nekin jää, ja vaikuttaa siihen, että sä luotat siihen, et sä riität. ... No siis, esim. mä oon huomannu niinku semmosta et jos on vaik joku uus kaverisuhde tai ihan mikä tahansa, oli se sit parisuhteen alku tai niinku tämmönen, nii sit tosi herkästi tulee semmonen et ei se nyt oikeesti halua olla mun kanssa tai niinku alkaa heti sillee epäilemään sitä et niinku no ei se nyt mun kanssa halua tai niinku et tulee semmonen joteki et vaikee uskoo sitä jos jonkun mielestä mussa on jotain erityistä, tai sillee.

Toiselle eriarvoistamisen kokemus ilmeni puolestaan sijoituksen aikana annetuilla vapauksilla, jonka taustalla hän näki olleen oman muutokseen pyrkivän käytöksen ja luottamuksen ansaitsemisen.

Mut se ehkä meni niin päin et mulla oli paljon, mä en osaa sanoo miks, mut mulla oli enemmän vapauksia ja mä ehkä koin et mä olin jopa ehkä vähän paremmalla lähtöviivalla siellä. Et sit kun ite ansaitsi luottamuksen että ne ns. huonommat kaverit ja tämmöset et niihin ei pidä enää yhteyttä ja lähtökohta ei oo palata takaisin sinne, mistä tultiin, vaan lähtökohtana on oikeesti nauttia tästä elämästä vielä joku kaunis päivä.

6.3.4 Ymmärryksen, tuen sekä ohjauksen riittämättömyys

Jokainen haastateltava toi ilmi jonkin asian lastensuojelun asiakkuuden aikana, jossa he olisivat toivoneet enemmän ymmärrystä, tukea ja ohjausta. Esiin nousivat toiveet siitä, että työntekijät olisivat tukeneet enemmän perhesuhteiden ylläpitämisessä ja itsenäistymiseen liittyvissä asioissa sekä neuvoneet, miten saisi oman äänen kuuluviin.

No siis varmaan ihan sellaiseen, että millä mä oisin voinut saada oman ääneni kuuluviin. Et se oli itelleni kaikkein niinkun, kun siitä oli taistellut niin pitkään niin kun mä täytän 12 vuotta niin ois enemmän äänivaltaa niin se ois ollu semmonen asia mihin ois kaivannut jonkun ihmisen sanomaan, mitä kannattaa tehdä.

Yksi haastateltavista kertoi toivoneensa työntekijöiltä enemmän ymmärrystä, kun hän oli yrittänyt kertoa sijoituspaikassa vallitsevasta alkoholiongelmasta, mutta kukaan ei kuunnellut häntä.

Joo, niin niissä (asiakassuunnitelmapalaverissa) oon sit puhunu lapsena et tämä henkilö haisee oudolle ja käyttäytyy oudosti mut enhän mä silloin lapsena ymmärtänyt mistä se johtuu. Ja niinku oon puhunu siitä aina, mut sitku siinä palaverissa tuli se hetki et aikuiset puhu keskenään niin kaikki se mitä mä olin sanonut kuittaantu sillä, et hän ei saa nukuttua ja et hän on väsynyt et ei kyl hirveesti kuunneltu sitä, mitä sillä lapsella on sanottavaa. Tai saatettiin kuunnella mut sit se aikuisen sana meni sit kuitenkin aina ohi.

6.3.5 Omassa ajattelussa tapahtuneet huonot muutokset

Suurin osa haastateltavista olivat sitä mieltä, että lastensuojelun asiakkuus oli aiheuttanut heidän ajattelussaan huonoja muutoksia. Eräs haastateltava kertoi

miettineensä sijoituksen aikana, että lastensuojelun työntekijät rakentavat luottamussuhteen työnsä takia ja tämä on jäänyt hänelle taka-ajatukseksi ihmissuhteita rakentaessaan.

Et se on just sillee, et jos sulla on niin kova suhde johonkin ihmiseen, et oma ohjaajat ja ne, ja sitku sä tiedostat päässä, et näähän tekee tätä työkseen, että nää luo tän luottamussuhteen sen takia et he saavat siitä palkkaa. Et just miettii sitä, et tekeekö tää ihminen, et onko tää ihminen sun kanssa hyvää pataa, koska se saa siitä palkkaa vai onks se sen takia, et se halua tulla sen kaa toimeen ihan muuten vaan kaverina.

Yhden haastateltavan mielestä huonoina muutoksina näkyivät merkityksettömän tunteen ja itsetuhoisten ajatusten lisääntyminen asiakkuuden aikana.

Niinku just sanoin ton, että siinä tuli niinku semmonen merkityksetön tunne siitä, ettei oo niinku... Ja sit just se, et kun sanoo että on paha olla ja sitä ei kuunnella. Niin oli että no onks sillä loppupeleissä mitään väliä, vaikka ittensä tappais, se oli se ajatus jossain vaiheessa... Et kyllä se tosi paljon ruokki sitä negatiivisuutta myöskin aikoinaan.

Yksi haastateltavista puolestaan tunsii ajattelun menneen huonoon suuntaan, kun hän lastensuojelun asiakkuuden aikana päätyi tilanteeseen, ettei halua olla enää yhteydessä omaan äitiinsä.

Ja kai sekin on sit huonoon suuntaan, et mä en sit lopulta halunnut pitää omaan äitiini yhteyttä. Se muutos siitä (oma nimi) 5-vuotiaasta, jonka mielestä äiti oli ihan paras, teki se mitä tahansa, siihen 15-vuotiaaseen, joka sanoo et mä en halua olla sun kaa missään tekemisissä, niin kylhän siinä jotain on mennyt pieleen.

6.3.6 Asioita, joita muistelee pahalla

Neljästä haastateltavasta kolme muistelivat pahalla jotakin lastensuojelun asiakkuuden aikana tapahtunutta asiaa. Yksi haastateltavista kertoi joidenkin asioiden tuntuneen pahalle sijoituksen aikana, mutta ne eivät ole asioita, joita

hän muistelsi jälkikäteen. Haastateltavat kertoivat muistelevansa pahalla eriarvoistamista muiden sijoitettujen lasten kesken, epäoikeudenmukaisuutta kotilomien rytmityksessä ja sosiaalitoimen kanssa asiointia. Yksi haastateltavista koki vääryyttä sosiaalitoimen kanssa asioidessaan sekä muissa järjestetyissä tapaamisissa.

Kyl mä muistelen pahalla niitä käyntejä sosiaalitoimistossa, kaikissa palaverissa ja muissa, niin mä muistan, kun mua ahisti jo silloin ihan hirveesti mennä sinne, koska mä tiesin, että ei mua siellä kukaan kuuntele. Niin siitä on jääny tosi negatiiviset fiilikset, ja sitä en oo pystynyt kääntämään mielessäni positiiviseksi, mutta niinkun siellä ite laitoksessa niin siellä ei ollut mitään sellaista mitä muistelis pahalla.

6.3.7 Mitä olisi voinut tehdä toisin?

Kysyttäessä haastateltavilta, mitä ylipäätään sijoituksen/huostaanoton aikana olisi voinut tehdä toisin, oli kolmella haastateltavalla selkeä näkemys asiasta. Esiin tuotiin toive siitä, että sijoituksen olisi täytynyt tapahtua jo aikaisemmin, jotta ongelmien kierre ei olisi jatkunut niin pitkään.

Ni sit just niinku jälkeinpäin mieltii sitä, et no onneks se (sijoitus) tuli tapahtumaan edes jossain vaiheessa, mut sit jos ajattelee et miten se ois paremmin tapahtua, niin se ois tullu, että siinä ensimmäisen puolen vuoden aikana ku se kierre lähti, niin ois jo siinä vaiheessa niinku nappastu ja sanottu, et nyt vedetään kiireellisesti huostaan ja katkastaan tää koko juttu.

Erään haastateltavan mielestä lapsen kuunteleminen ja osallistaminen olisi jo sijoituksen alkaessa täytynyt huomioida toisin.

No mun mielestä se ois ihan voinut lähteä siitä, että olis kuunneltu lasta ihan alusta asti. Mä en sinänsä vielä tänäkään päivänä tiedä, että minkä takia mä kävin silloin pienenä ihmisenä edes juttelemassa niiden sossujen kanssa, miksi, ei siitä ainakaan mitään hyötyä ollut. Että tota en löydä mitään järkevää syytä, miks mä kävin siellä et kaikki vaan meni huonompaan suuntaan vaikka mä kerroin mun mielipiteeni ja sen, miltä musta tuntuu. Et ei se kyllä silloin oo ihan purkkiin menny.

Esiin nousi myös tilanne, jossa lastensuojelun pääasiallinen tarkoitus ja keskeiset periaatteet eivät olleet toteutuneet asiakkuuden aikana.

Ja pakko kyllä sanoo et siis jos ajatellaan sitä lähtötilannetta, et mut on alkoholisti ja huumeperheestä sijoitettu alkoholistiperheeseen, niin kylhän siinä on mokattu aika pahasti. Joku siinä on mennyt pieleen ja oikeesti pahasti. Mä en tiiä mikä siinä on mennyt pieleen, mut joku siinä on ollu.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia lastensuojelun asiakkuuden vaikutuksia luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä sekä sitä, mitkä tekijät lastensuojelussa ovat vaikuttaneet luottamussuhteiden rakentumiseen. Tutkimusta varten haastateltiin neljää eri-ikäistä aikuista, joilla oli taustallaan erimittaisia lastensuojelun asiakkuuksia. Haastatteluista kävi ilmi monia sekä yhdistäviä että erottavia tekijöitä haastateltavien lastensuojelun kokemuksissa. Haastattelut toteutettiin haastattelulomakerungon avulla ja tavoitteena oli saada vastauksia tutkimuskysymyksiin.

Tutkimuksen pääkysymys oli, miten lastensuojelun asiakkuus on vaikuttanut henkilön luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä. Tutkimuksen pääkysymykseen pohjautuvia alakysymyksissä kartoitetaan tekijöitä, mitkä ovat lastensuojelun asiakkuuden aikana vaikuttaneet sekä myönteisesti että kielteisesti aikuisiän luottamussuhteiden rakentumiseen. Alakysymykset ovat merkittäviä pääkysymykseen viitaten, sillä tutkimustehtävää ei ole rajattu vain joko myönteisten tai kielteisten asioiden vaikuttavuuteen.

Haastateltavien vastauksissa korostui jokaisen haastateltavan oma persoona ja tapa käsitellä koettuja asioita. Oma persoona ja itsensä tunteminen vaikuttaa merkittävästi luottamuksen rakentamiseen (Pentikäinen 2014, 77). Kukaan haastateltavista ei ollut kuullut läheisiltään, kuten perheenjäseniltään, lastensuojelun kokemuksen vaikuttaneen heidän mielestään henkilön luottamukseen tai sen rakentumiseen. Osa haastateltavista oli myös itse sitä mieltä, että he eivät ole huomanneet suoranaisesti lastensuojelun asiakkuuden vaikutusta luottamussuhteiden rakentumiseen.

Haastatteluista nousi esiin, että yksi merkittävimmistä positiivisista tekijöistä lastensuojelun kokemuksessa, mikä on vaikuttanut aikuisiän luottamussuhteisiin, oli luottamussuhteen rakentuminen sijoituksen aikana esimerkiksi työntekijään. Tähän on osaltaan vaikuttanut haastateltavien pelkästään hyvät kokemukset omaohjaajasuhteesta sekä saadusta ymmärryksestä että tuesta. Sutelan (2017, 76) tutkimuksessa aikuiset, jotka ovat olleet huostaan otettuina kertoivat heidän vaikutusmahdollisuuksien olleen vähäisiä ja tunne siitä, ettei omilla mielipiteillä ollut merkitystä oli vahva. Omassa tutkimuksessani haastateltavat puolestaan tunsivat tulleen kuulluksi ja huomatuiksi lastensuojelun yksikön arjessa ja suurin osa myös sosiaalityöntekijöiden kanssa. Tämä on ollut myös myönteinen tekijä lastensuojelun asiakkuuden aikana.

Haastateltavat nostivat esiin lastensuojelun kokemuksen positiivisena tekijänä myös yksikön toiminnan avoimuuden ja henkilöstön ammattitaidon sekä tavan kohdata ja välittää aidosti. Nämä kokemukset ovat osaltaan vaikuttaneet myönteisesti aikuisiän luottamussuhteisiin, sillä voidaan olettaa, että henkilöt ovat lapsuudessaan saaneet tuntea, että heistä välitetään ja he ovat tärkeitä, mikä on voinut vahvistaa itsetuntoa ja oman arvon tunnistamista. Haastateltavien kokemukset eivät poikkea aiemmista tutkimuksista. Myös Reinikaisen (2009, 70) tutkimuksessa tutkimushenkilöillä oli nuorisokodin työntekijöistä lähes poikkeuksetta vain hyviä kokemuksia ja he myös tunsivat, että heistä välitettiin aidosti ja heihin luotettiin.

Haastatteluista kävi ilmi myös kokemus siitä, että työskentely sosiaalityöntekijöiden kanssa esimerkiksi neuvotteluissa on ollut hyvin hankalaa ja omaa mielipidettään ei ole pystynyt tuomaan esille. Myös Penninkankaan (2012, 74) tutkimuksessa osa asiakkaista mieltivät työskentelyn sosiaalityöntekijöiden kanssa jopa epämiellyttäväksi. Tällaisessa tilanteessa lapsi on ulkopuolinen toimija jääden työskentelyn ulkopuolelle (Tulensalo 2016, 279). Lapsella tulisi aina olla oikeus vaikuttaa omiin asioihinsa, eikä päätöksiä voi tehdä ilman lapsen myötävaikutusta (Araneva 2016, 188). Haastateltavien tapauksessa negatiivinen kokemus ja lapsen edun puuttuminen oman asiakkuuden aikana on vaikuttanut siihen, ettei aikuisiälläkään kykene luottamaan sosiaalityöntekijöihin ja heidän ammatilliseen työtoteeseen.

Sosiaalityöntekijöiden työtteen lisäksi myös eriarvoistaminen ja rajoitustoimenpiteiden käyttö rankaisuna miellettiin negatiivisiksi tekijöiksi lastensuojelussa, jotka ovat vaikuttaneet myöhemmällä iällä luottamussuhteiden rakentumiseen. Useiden eri selvitysten mukaan lastensuojelussa käytettävien rajoitustoimenpiteiden toteutuminen, seuranta ja valvonta eivät aina toteudu lain edellyttämällä tavalla. Syynä tähän on ilmeisemmin henkilökunnan tietämättömyys rajoitustoimenpiteisiin liittyvistä säännöksistä ja lapsen edun mukaisuuden puuttuminen. (Pollari & Murto 2016, 223.)

Haastateltavien ajatuksissa tapahtuneet isotkin muutokset huonoon suuntaan ja koettu vääräys ovat myös asioita, jotka ovat vaikuttaneet kielteisesti lastensuojelun asiakkuuden aikana. Näiden lisäksi puolet haastateltavista olisivat toivoneet enemmän ymmärrystä ja asiakaslähtöisyyttä sekä jokainen haastateltava tunsu tarvinneensa enemmän tukea ja ohjausta, mitä asiakkuuden aikana sai. Mielestäni valitettavan surullista on myös se, että jokainen haastateltava toi esiin sekä asioita, joita muistelee asiakkuudestaan pahalla että asioita, jotka olisi voinut tehdä toisin.

Useamman haastateltavan kohdalla lastensuojelun kokemuksen miellettiin myös aiheuttaneen epävarmuutta ja pelkoa uusien ihmis- ja luottamussuhteiden rakentumisen taustalla sekä hylkäämisen pelkoa. Tällaisten tilanteiden taustalla haastateltavat kuvasivat olevan esimerkiksi se, että itse epäilee ihmisiä tai huoli siitä, että joutuisi uudestaan pettymään ihmisiin. Myös vaikeus päästää toista ihmistä niin lähelle, että voisi luottaa täysin esimerkiksi parisuhteessa oli erään haastateltavan mielestä haastavaa. Toisaalta esiin nostettiin myös ajatus siitä, että kumppanin kanssa luottamussuhde rakentuisi nopeammin kuin ystävän kanssa.

Ihmissuhteista puhuttaessa lastensuojelun kokemuksen nähtiin vaikuttaneen myös työelämän ihmissuhteisiin ja sukulaissuhteisiin. Yhden haastateltavan mukaan työelämän ihmissuhteissa ilmeni hänen osaltaan epäluottamusta alaisiaan kohtaan ja epävarmuutta työntekijän motiiveista rakentaa vuorovaikutussuhde. Eräällä haastateltavalla lastensuojelun kokemus oli vaikuttanut siihen, että häntä on kohdeltu niin sanotusti suvun mustana lampaana. Eräs haastateltava kuvasi pelkäävänsä ihmissuhteissa koko ajan sitä, että tekee jo-

tain väärin. Hän kertoi tämän pohjautuvan hänen lapsuuteensa ja lastensuojelun kokemukseen, jolloin hän on pelännyt samaa asiaa. Vaikka luottamukseen kuuluu epävarmuus ja mahdollisuus joutua pettymään, voi pettymys toiseen luottamaansa ihmiseen olla silti suuri (Pentikäinen 2014, 16).

Haastatteluista nousi ilmi, että ne haastateltavista, jotka elävät tai ovat eläneet parisuhteessa tunsivat, ettei lastensuojelun kokemus ole aiheuttanut suoranaisesti luottamuspulaa parisuhteeseen. Myös Reinikaisen (2009, 110) tutkimuksessa nuorisokodissa sijoitettuna olleet henkilöt kertoivat olevansa tyytyväisiä parisuhdetilanteeseensa. Tämän opinnäytetyön tutkimukseen haastateltavat henkilöt näkivät ainoastaan luottamuspulana huolen siitä, että puolisolle sattuisi jotain, kun hän on alkoholin vaikutuksen alaisena.

Kaikkien haastateltavien mielestä lastensuojelun kokemus oli kehittänyt heidän ihmistuntemustaan, mikä koettiin merkityksellisenä luottamussuhteiden rakentumisessa. Kaiken kaikkiaan haastateltavat mieltivät lastensuojelun kokemuksen muokanneen heidät sellaiseksi kuin he tänä päivänä ovat. Kokemus ei ole poikkeava, sillä myös Muukkosen & Kivelän (2008, 109) mukaan heidän tutkimukseen osallistuneista seitsemästä henkilöstä kuusi mielti lastensuojelun asiakkuuden tuoneen muutoksen parempaan. Asiakasvaikuttavuuden tasolla haastateltavat mieltivät lastensuojelun kokemuksen tuoneen muutoksia. Kokemuksen nähtiin vaikuttaneen myönteisesti vastoinkäymisten sietämiseen, elämänlaadun parantumiseen ja ajattelutavan muuttumiseen. Erään haastateltavan mukaan huonosta lastensuojelun huolimatta, hän ei olisi tässä ilman sitä.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia lastensuojelun asiakkuuden vaikutusta luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä. Tavoitteena oli tuottaa tietoa siitä, millaisia erilaisia vaikutuksia lastensuojelun asiakkuudella on luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä sekä mitkä asiat vaikuttavat joko myönteisesti tai kielteisesti vaikutuksiin.

Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen kokoaminen oli melko haasteellista, sillä aiempaa tutkimusta täysin samasta aiheesta ei ollut tehty. Myös

luottamussuhteen ja vaikuttavuuden teoreettisten viitekehysten kokoaminen oli haastavaa, koska sosiaalialan vaikuttavuutta on tutkittu hyvin vähän ja luottamus on puolestaan käsitteenä laaja. Toisaalta luottamussuhteiden rakentumisesta on saatavilla melko vähän tutkimustietoa, mikä puolestaan vaikeutti teoreettisen viitekehysten kokoamista.

Jo olemassa olevan tutkimustiedon vähäisyys vahvisti ajatustani siitä, että tutkimukselle on tarvetta ja herätti vielä enemmän mielenkiintoa tutkimukseen ja mahdollisuuden lisätä tietoisuutta erilaisista lastensuojelun kokemuksista. Opinnäytetyö tuo täysin uutena tutkimustietona esiin lastensuojelun asiakkuuden vaikutukset luottamussuhteissa. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa ja sosionomiopintojen lastensuojelun opintojaksolla tutkimuksesta saatavaa tietoa voidaan hyödyntää monipuolisesti. Parhaimmillaan tutkimustulosten avulla voidaan havainnollistaa ja lisätä tulevien sosionomiopiskelijoiden sekä muiden ihmisten ymmärrystä lastensuojelun asiakkuuden mahdollisista vaikutuksista luottamussuhteiden rakentumiseen.

Opinnäytetyön merkittävin osuus olivat haastattelut. Haastatteluiden toteuttaminen oli mielestäni opinnäytetyön mielenkiintoisin osuus ja haastateltavien avoimuus, rehellisyys ja omien kokemusten analysointi auttoivat tutkimuksen toteutuksessa oleellisesti. Haastatteluiden avulla onnistuttiin ratkaisemaan tutkimuskysymykset saaden laajoja kokemuksia lastensuojelun kokemuksen vaikutuksista luottamussuhteiden rakentumiseen. Haastattelut toivat minulle uusia näkemyksiä ja ymmärrystä lastensuojelun asiakkuuden mahdollisiin vaikutuksiin. Haastateltavat onnistuivat omien kokemuksiansa kautta luomaan minulle uskoa ja toivoa lastensuojelun asiakkuuden tuomiin hyviin muutoksiin.

Opinnäytetyön teko oli mielenkiintoinen prosessi ja mielestäni onnistuin opinnäytetyössä hyvin. Aihe oli omien työelämän kokemusten kautta valittu ja sen parissa oli mukava työskennellä. Opinnäytetyön prosessi opetti minulle tutkimuksen teosta, suunnittelusta, toteuttamisesta ja raportoinnista. Tulen itse hyödyntämään tutkimustuloksia työssäni lastensuojelussa tiedostaen, millaisia vaikutuksia lastensuojelun asiakkuudella voi olla ja, miten itse työntekijänä voin olla mukana vaikuttamassa henkilön tulevaisuuteen.

8.1 Luotettavuus ja eettisyys

Ihmisoikeudet ovat laadullisen tutkimuksen eettinen perusta, mikäli tutkimus kohdistuu ihmisiin. Tutkijan tulee selvittää tutkimuksen osallistuvilla ymmärrettävästi tutkimuksen tavoitteet, menetelmät sekä mahdolliset fyysiset ja psyykkiset riskit. Nämä ovat osa tutkittavien suojausta, johon lukeutuvat myös tutkimukseen osallistuvien vapaaehtoinen suostumus, oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta, mahdollisuus keskeyttää mukanaolo milloin tahansa tutkimuksen aikana sekä oikeus kieltää jälkikäteen itseään koskevan aineiston käyttäminen tutkimuksessa. Tutkittavien suojaan kuuluu olennaisesti myös tutkittavien oikeuksien ja hyvinvoinnin turvaaminen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 116–117.)

Tutkijan tulee huomioida tutkimusta tehdessään, että tutkimustiedot ovat luottamuksellisia, saatuja tietoja ei voi luovuttaa ulkopuolisille ja niitä tulee käyttää vain luvatussa tarkoituksessa. Tutkimukseen osallistuvien anonymiteetin säilymisestä tulee huolehtia koko prosessin ajan. Tutkimukseen osallistuvilla on oikeus odottaa tutkijalta vastuullisuutta ja sopimusten noudattamista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 116.)

Tutkimukseen osallistuneille henkilöille lähetettiin sähköpostilla ennen haastatteluiden toteuttamista suostumus- ja informointilomakkeet sekä haastattelun kysymykset. Paikan päällä ennen haastattelun aloittamista tutkittaville painotettiin mahdollisuutta keskeyttää haastattelu tai tutkimukseen osallistuminen missä vaiheessa tahansa. Henkilöiltä varmistettiin, että he ovat ymmärtäneet kaiken tutkimukseen liittyvän ennen haastattelun aloittamista.

Tässä tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuuden arviointiin vaikuttaa pieni otos, koska tutkimukseen valittiin vain neljä haastateltavaa. Myös tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden omat tarinat ja elämänkokemukset lastensuojelusta ja ajasta sen jälkeen, vaikuttavat luotettavuuden arviointiin merkittävästä. Tutkimuksen tulokset ovatkin nimenomaan heidän kertomuksiinsa ja kokemuksiinsa, joten luotettavuutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon mahdollisuus siitä, että tutkimustulokset voisivat olla erilaisia, jos haastatteluihin olisi valittu vielä useampi henkilö ja heillä olisi ollut eriäviä kokemuksia haastateltavien kanssa.

Tutkimustulosten luotettavuuteen ja niiden analysointiin vaikuttivat merkittävästi haastateltavien omat persoonat sekä luottamussuhteiden rakentumisessa ja ylläpitämisessä että omien ajatusten ja kokemusten tunnistamisessa. Myös se, kuinka paljon ihminen on käsitellyt lastensuojelun kokemuksestaan ja sen muodostamia ajatuksia voivat vaikuttaa tutkimustuloksiin. Kokemukset lastensuojelusta ovat yksilöllisiä ja niiden vertaaminen keskenään on melko haasteellista. Haasteellista on myös arvioida, mikä on suoranaisesti lastensuojelun kokemuksesta aiheutunutta ja, mikä on puolestaan henkilön omaan persoonaan liittyvää.

Tutkimuksessa kaikki haastateltavat olivat myös lapsettomia, mikä osaltaan poistaa tutkimuksesta mahdollisuuden arvioida lastensuojelun asiakkuuden vaikutusta vanhemman ja lapsen väliseen luottamussuhteeseen. Lapsettomuuden lisäksi haastateltavat olivat kaikki nuoria aikuisia, mikä voidaan nähdä luotettavuuden kannalta sekä parantavana että heikentävänä tekijänä. Haastateltavilla lastensuojelun kokemuksesta oli vähintään noin 7 vuotta, mikä voi auttaa jäsentelemään kokemusta, koska se ei ole enää hetkeen ollut ajankohtainen, ja toisaalta haastateltavat kykenevät vielä arvioimaan kokemuksestaan aiheutuneita asioita ilman, että elämää on kulunut välissä useita kymmeniä vuosia. Toisaalta tutkimuksen luotettavuutta parantaa tasainen sukupuolijakauma haastatelluissa henkilöissä.

8.2 Tutkimuksen hyödyntäminen

Tutkimus on suunnattu kaikille aiheesta kiinnostuneille, mutta erityisesti tutkimustuloksia tullaan hyödyntämään Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun lastensuojelun opintojaksolla sosionomikoulutuksessa. Tutkimustulosten avulla voidaan havainnollistaa sosionomiopiskelijoille tutkimuksessa haastateltujen henkilöiden kokemusten pohjalta, millaisia vaikutuksia lastensuojelun asiakkuudella voi olla aikuisiän luottamussuhteiden rakentumisessa. Tutkimustulosten avulla kartoitetaan sosionomiopiskelijoille, mitkä tekijät lastensuojelun asiakkuuden aikana voivat vaikuttaa henkilön tulevaisuuden luottamussuhteisiin. Tutkimuksen hyödyntäminen sosionomiopinnoissa voi edesauttaa tulevien lastensuojelussa työskentelevien sosionomien ymmärrystä lastensuojelun kokemuksen pitkäaikaisista vaikutuksista henkilön luottamussuhteisiin.

Opinnäytetyöntekijänä toivon, että tutkimusta hyödyntäisivät myös ne henkilöt, joilla on joko itsellään takana lastensuojelun asiakkuus tai, jotka ovat tällä hetkellä lastensuojelun asiakkaita. Näiden henkilöiden lisäksi tutkimusta voivat hyödyntää erinomaisesti myös työntekijät asiakastyössä eri asiakasryhmien kanssa. Parhaimmillaan tutkimuksen avulla voidaan lisätä sekä lastensuojelun asiakkaiden että lastensuojelun työntekijöiden tietoisuutta ja ymmärrystä lastensuojelun asiakkuuden vaikutuksista luottamussuhteisiin.

LÄHTEET

Araneva, M. 2016. Sijaishuollossa olevan lapsen yhteydenpito-oikeus. Teoksessa Hakalehto, S. & Toivonen, V. (toim.) Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Helsingin kamari Oy, 188.

Bernstein, M. 2016. Honouring the twenty-fifth anniversary of the United Nations convention on the rights of the child: Transforming child welfare in Canada into a stronger child rights-based system. Teoksessa Montgomery, H. ym. (toim.) Transforming child welfare: Interdisciplinary practices, field education, and research. University of Regina Press, 24. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 02.10.2021].

Buzducea, D. 2014. Recent debates in social work. Teoksessa Runcan, P., Rață, G. & Iovu, M. (toim.). Child and family welfare. Cambridge Scholars Publishing 2014, 3. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 30.09.2021].

Haapala, A. 2018. Lastensuojelun vaikuttavuustyökalu – ajankohtauskatsaus. Kuntaliitto. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Haapala_Ansi_Taloustorstai_20092018_0.pdf [viitattu 29.09.2021].

Haapala, J. & Lehtipuu, U. 2021. Luottamusksymys. Helsinki: Alma Talent. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 05.10.2021].

Hakkarainen, A. 2017. Lapsuudessaan huostassa olleiden nuorten aikuisten selviytyminen. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu - tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/18795/urn_nbn_fi_uef-20171137.pdf?sequence=-1&isAllowed=y [viitattu 02.10.2021].

Helle, J. 2016. Lastensuojelun jälkihuollon asiakasprosessi ja sen vaikuttavuus. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu - tutkielma.

PDF-dokumentti. Saatavissa: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/16994/urn_nbn_fi_uef-20161156.pdf?sequence=-1&isAllowed=y [viitattu 08.12.2020].

Ihalainen, J. & Kettunen T. 2016. Turvaverkko vai trampoliini: sosiaaliturvan mahdollisuudet. 10. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Jauhiainen, T. 2013. Lastensuojelun avohuolto – uhka vai mahdollisuus. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu - tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/84968/gradu07026.pdf?sequence=1> [viitattu 02.10.2021].

Kunnel, A. 2021. Trust and Communication: Foundations of Interconnectivity. E-kirja. Peter Lang International Academic Publishers. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 26.09.2021].

Laaksonen, S. 2004. Huostaanoton, sijaishuollon ja jälkihuollon laatu. Teoksessa Puonti A., Saarnio T. & Hujala A. (toim.). Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 259–261.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Miettinen, J., Selander, K. & Linnosmaa, I. 2020. Sosiaali- ja terveyspalvelujen vaikuttavuuden ja kustannusvaikuttavuuden tutkiminen. Teoksessa Hujala, A. & Taskinen, H. (toim.) Uudistuva sosiaali- ja terveysala. Tampere University Press, 77 & 81. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/123995/978-952-359-022-9.pdf?sequence=2&isAllowed=y> [viitattu 05.10.2021].

Muukkonen, T. & Kivelä, N. 2008. Lapsilta saatu palaute. Teoksessa Muukkonen, T. (toim.) Suunnitelmallinen sosiaalityö lapsen kanssa. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 17, 109. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.socca.fi/files/102/Suunnitelmallinen_sosiaalityo_lapsen_kanssa.pdf [viitattu 29.09.2021].

Pekkarinen, E. 2017. ”Mä oon ollut tässä asiakirjan muitten joukossa” – Koulu-
kodeista aikuistuneiden kokemuksia lastensuojelusta. Teoksessa Aaltonen, S.
& Kivijärvi, A. (toim.) Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja koh-
teina. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 190. PDF-do-
kumentti. Saatavissa: https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/nuoret_aikuiset_hyvinvointipalvelujen_kayttajina_ja_kohteina_lopullinen.pdf [viitattu 18.02.2021].

Penninkangas, T. 2012. Lastensuojelu osana lapsuutta. Asiakkaiden näke-
myksiä lastensuojelun avohuollon tukitoimien vaikuttavuudesta. Jyväskylän
yliopisto. Sosiaalityö. Pro gradu- tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa:
[https://jyx.jyu.fi/bitstream/han-
dle/123456789/38669/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201209282535.pdf?se-
quence=1&isAllowed=y](https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/38669/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201209282535.pdf?sequence=1&isAllowed=y) [viitattu 03.10.2021].

Pentikäinen M. 2014. Luottamus. Toinen painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino
Oy.

Pohjola, A. 2012. Tutkimukseen perustuva vaikuttavuus. Teoksessa Pohjola,
A, Kemppainen, T. & Väyrynen, S. (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus. Rova-
niemi: Lapin yliopistokustannus, 22–27.

Pollari, K. & Murto, L. 2016. Jotain rajaa? – Rajoitustoimenpiteiden perusteita
lastensuojelussa ja kehitysvammaisten lasten erityishuollossa. Teoksessa Ha-
kalehto, S. & Toivonen, V. (toim.) Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Helsingin
kamari Oy, 217–218 & 223.

Poutiainen, H. 2009. Luottamus oppilaan ja opettajan välisessä suhteessa.
Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu- tutkielma. PDF-doku-
mentti. Saatavissa: [https://jyx.jyu.fi/bitstream/han-
dle/123456789/21766/1/URN_NBN_fi_jyu-200909083893.pdf](https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/21766/1/URN_NBN_fi_jyu-200909083893.pdf) [viitattu
08.12.2020].

Pulkkinen, K. 2011. Sosiaalityön käytäntötutkimus. Asiakkaiden kokemuksia
lastensuojelusta – Asiakaspeili tiedonmuodostuksen välineenä. Helsingin yli-

opisto. Sosiaalitieteiden laitos. Käytäntötutkimus. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.socca.fi/files/1657/Asiakkaiden_kokemuksia_lastensuojelusta_Katri_Pulkkinen_2011.pdf [viitattu 29.01.2021].

Pösö, T. 2004. Kasvatustyö sijaishuollossa. Teoksessa Puonti A., Saarnio T. & Hujala A. (toim.). Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 206–208.

Reinikainen, S. 2009. Nuorisokodista maailmalle – kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. PDF-dokumentti. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 224. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19844/nuorisok.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 02.10.2021].

Riley, P. 2010. Attachment theory and the teacher-student relationship. A practical guide for teachers, teacher educators and school leaders. Oxfordshire: Routledge. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 05.10.2021].

Rogers, M. 2013. Comparative effectiveness research. New York: Oxford University Press. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 02.10.2021].

Räty, T. 2004. Oikeusturvatekijät lastensuojelussa. Teoksessa Puonti A., Saarnio T. & Hujala A. (toim.). Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 97–99.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html [viitattu 08.12.2020].

Saastamoinen, K. 2016. Lapsen oikeus hyvään ja perusoikeuksia kunnioittavaan sijaishuoltoon lastensuojelulaitoksessa. Teoksessa Hakalehto, S. & Toivonen, V. (toim.) Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Helsingin kamari Oy, 147–148.

Saastamoinen, K. 2020. Lapsi sijaishuollossa: yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoitustoimenpiteet. E-kirja. Helsinki: Edita. Saatavissa: <https://kaakuri.finna.fi/> [viitattu 13.08.2021].

Solomon, E. & Flores, F. 2001. Building Trust: In business, politics, relationships, and life. Oxford University Press. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakuri.finna.fi/> [viitattu 30.09.2021].

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira). 2013. Itsemääräämisoikeuden toteutuminen sosiaalihuollon ympärivuorokautisissa palveluissa - lastensuojelussa, vammaispalveluissa, mielenterveyspalveluissa ja päihdehuollossa. PDF-dokumentti. Valviran selvityksiä 1:2013. Saatavissa: https://www.valvira.fi/documents/14444/22511/Selvityksia_1_2013.pdf [viitattu 05.10.2021].

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2020. Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti: lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmä. PDF-dokumentti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:28. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162414/STM_2020_28_rap.pdf [viitattu 27.08.2021].

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

Sutela, S. 2017. Voimavarat myönteisen kehityksen poluilla – lastensuojelun asiakkaina olleiden kertomuksia. Teoksessa Poikolainen, J. & Suikkanen-Mallin, T. (toim.) Siä päätät! Ratkaisuja nuorten osallisuuden tukemiseen peli-innovaatiolla ja palvelumuotoilulla. Grano Oy, 76.

Syvälä, M. 2013. Hukassa huostassa – kertomuksia lastensuojelun runtelamista perheistä. Helsinki: Julkaisuapu Oy Delta.

Terveyskirjasto. 2020. Kiintymyssuhdemallit. Odottavan äidin käsikirja. Duodecim. WWW-dokumentti. Päivitetty 22.10.2020. Saatavissa: <https://www.terveyskirjasto.fi/odk00026> [viitattu 05.10.2021].

Tulensalo, H. 2016. Lapsi tiedollisena toimijana lastensuojelun sosiaalityössä. Teoksessa Satka, M. ym. (toim.) Käytäntötutkimuksen taito. Helsinki: Unigrafia, 271–274, 279.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Valto, S. 2014. Kolme onnistumistarinaa lastensuojelusta. *Yle*. Verkkolehti. Saatavissa: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/06/16/kolme-onnistumistarinaa-lastensuojelusta> [viitattu 03.10.2021].

Vähänen, S. 2015. Kiireellinen sijoitus – seuraavat 30 päivää. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu- tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://core.ac.uk/download/pdf/250140494.pdf> [viitattu 02.10.2021].

Välimaa, M. 2016. Kokemuksia toimivasta lastensuojelusta – vanhemman toimijuuden rakentuminen lastensuojeluasiakkuudessa. Jyväskylän yliopisto/Kokkolan yliopistokeskus. Sosiaalityö. Pro gradu- tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/50897/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201607273683.pdf> [viitattu 08.12.2020].

LIITTEET

Liite 1.

TUTKIMUSTIEDOTE

Lastensuojelun asiakkuuden vaikutus luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä

Opinnäytetyöntekijä

Teija Karvonen

Yhteyshenkilö tutkimukseen liittyvissä kysymyksissä:

Teija Karvonen (puhelinnumero & sähköpostiosoite)

Opinnäytetyön tarkoitus

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia sitä, miten lastensuojelun asiakkuus on vaikuttanut luottamussuhteiden rakentumiseen aikuisiällä sekä vertailla eri henkilöiden kokemuksia keskenään. Opinnäytetyö tullaan toteuttamaan teemahaastattelun avulla, johon saatte tutustua ennen haastattelua.

Pyyntö osallistua opinnäytetyöhön

Pyydän sinua osallistumaan tähän opinnäytetyöhön. Sinulla on mahdollisuus tehdä kysymyksiä opinnäytetyöstä, kun olet perehtynyt tähän tiedotteeseen. Tämän jälkeen sinulta pyydetään suostumus opinnäytetyöhön osallistumisesta.

Vapaaehtoisuus

Osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja voit keskeyttää osallistumisesi koska tahansa. Mikäli keskeytät osallistumisen tai peruutat suostumuksen, keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimustuloksia ja kerättyä aineistoa voidaan käyttää ja hyödyntää sellaisessa muodossa, jossa yksittäistä tutkittavaa ei voida tunnistaa. Aineisto tullaan hävittämään opinnäytetyön valmistuttua.

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖHÖN OSALLISTUMISESTA

**Lastensuojelun asiakkuuden vaikutus luottamussuhteiden rakentumiseen
aikuisiällä**

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, sosiaaliala, Teija Karvonen

Olen lukenut ja ymmärtänyt saamani tutkimustiedotteen.

Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen opinnäytetyöstä. Ymmärrän, että tietojani käsitellään luottamuksellisesti. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin opinnäytetyötä koskeviin kysymyksiini.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani opinnäytetyöhön. Olen saanut riittävät tiedot oikeuksistani, opinnäytetyön tarkoituksesta ja sen toteutuksesta sekä opinnäytetyön hyödyistä ja riskeistä. Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan opinnäytetyöhön.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan, että annan suostumukseni opinnäytetyöhön osallistumiseen.

Päiväys ja paikka

Tutkittavan allekirjoitus

Tutkittavan nimenselvennös

Opinnäytetyöntekijälle. Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta jäävät opinnäytetyöntekijän arkistoon. Tutkimustiedote ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.

Mikäli tutkimuksen kohteena on alaikäinen, mutta henkilötietoja ei kerätä, vanhemmille tai sosiaalityöntekijöille tms. annetaan tutkimustiedote sekä pyydetään suostumus opinnäytetyöhön osallistumisesta, mutta tietosuojailmoitusta ei ole välttämätöntä tehdä.

Teemahaastattelu

- 1) Perustiedot
  - Ikä
  - Sukupuoli
  - Lastensuojelun asiakkuuden kesto
  - Siviilisääty & mahdollisten lasten lukumäärä
- 2) Oletko itse huomannut lastensuojelun asiakkuuden vaikuttaneen aikuisiällä luottamussuhteiden rakentumiseen, jos olet niin miten?
- 3) Oletko kuullut läheisiltäsi, kuten puolisoilta, perheenjäseniltä tai ystäviltä, ilmeneekö heidän mielestään lastensuojelun asiakkuuden kokemukset sinussa luottamuksen osalta, jos olet niin mitä?
- 4) Mitkä tekijät lastensuojelun asiakkuuden aikana vaikuttivat myönteisesti luottamussuhteiden rakentumiseen?
  - Loitko luottamuksellista suhdetta kehenkään?
  - Saitko riittävästi tukea ja ohjausta?
  - Tunsitko ymmärrystä ja asiakaslähtöisyyttä?
  - Tunsitko muutoksia hyvään suuntaan esim. omassa ajattelussa tai perhesuhteissa sijoituksen/huostaanoton aikana?
  - Tunsitko olevasi tasavertainen muiden asiakkaiden kanssa?
  - Miten omaohjaajasuhde vaikutti myönteisesti sinuun?
  - Mitä asioita muistelet hyvällä?
  - Opitko sijoituksen/huostaanoton aikana joitakin tärkeitä asioita, mitä et olisi välttämättä oppinut ilman sijoitusta/huostaanottoa ja jotka ovat vaikuttaneet elämääsi merkittävästi?
- 5) Mitkä tekijät lastensuojelun asiakkuuden aikana vaikuttivat kielteisesti aikuisiän luottamussuhteiden rakentumiseen?
  - Loitko luottamuksellista suhdetta kehenkään?
  - Johtuivatko kielteiset vaikutukset sinusta itsestäsi vai työntekijöistä vai molemmista, miten?
  - Tunsitko muutoksia huonoon suuntaan esim. omassa ajattelussasi tai ihmissuhteissa?
  - Olisitko kaivannut enemmän tukea ja ohjausta? Mihin asioihin?
  - Olisitko kaivannut enemmän ymmärrystä ja/tai asiakaslähtöisyyttä?
  - Tunsitko vääryyttä tai kaltoinkohtelua?
  - Miten omaohjaajasuhde vaikutti kielteisesti sinuun?
  - Mitä asioita muistelet ”pahalla”?
  - Mitä olisi ylipäättään voinut tehdä toisin sijoituksen/huostaanoton aikana?
- 6) Koetko luottamuspulaa nykyisissä ihmissuhteissa, kuten ystävyys- tai parisuhteessa?
- 7) Huomaatko eroavaisuuksia luottamuksen tasossa esimerkiksi kumppanin ja ystävän välillä, millaisia?